

i2connect

INTERACTIVE INNOVATION

i2CONNECT, WP1, TASK 1.2

AKIS Country Report HUNGARY

Hungarian Chamber of Agriculture
Széchenyi István University

June 2024

AKIS country report HUNGARY

GÁBORNÉ JAKAB ÁGNES, VARGA ZSUZSANNA, VÉR ANDRÁS

June, 2024. Version 2

A szerzők köszönetüket fejezik ki Székely Erikának az értékes észrevételekért és a tanulmány elkészítéséhez nyújtott segítségért.

Ez a tanulmány a Horizont 2020 kutatási és innovációs program keretében valósult meg.

Összegzés	3
1. A magyar mezőgazdasági és erdészeti ágazat főbb jellemzői	4
1.1 Általános információk Magyarországról	4
1.2 A magyar mezőgazdasági szektor bemutatása	5
1.3 A magyar erdészeti szektor bemutatása	9
2. A magyar AKIS általános jellemzői	10
2.1 AKIS-t támogató politikai keretek	11
2.2 AKIS koordinációs mechanizmusok	13
2.3 A magyar AKIS szereplői	15
2.4 AKIS diagram	25
3. A szaktanácsadás története, fejlődése Magyarországon	27
4. Szaktanácsadási szolgáltatást nyújtó szervezetek részletes bemutatása	28
4.1 Szaktanácsadási szolgáltatást nyújtó szervezetek általános bemutatása	28
4.2 Szaktanácsadási politika, finanszírozási rendszerek	29
4.3 Szaktanácsadásban dolgozók és az ismeretátadás módszerei	30
4.4 A szaktanácsadó szervezetek elsődleges célcsoportjai	31
4.5 A szaktanácsadói munka programozása és tervezése	31
4.6 A FAS-t alkotó szaktanácsadó szervezetek és működésük értékelése	32
5. Összefoglalás és következtetések	33
5.1. Összegzés és következtetések 1-3. fejezet	34
5.2. Összegzés és következtetések 4. fejezet	35
6. Reflektió, kitekintés	36
6.1. A magyar AKIS jellemzése SWOT analízis segítségével	36
6.2. Sikertörténetek	37
7. Irodalomjegyzék	39
8. Rövidítések jegyzéke	43
9. Ábrák jegyzéke	45

ÖSSZEGRÉS

Jelen tanulmány első verziója 2020-ban készült, ugyanakkor az Agrártudás és Innovációs Rendszer (AKIS) és a szereplők közötti kapcsolat változása szükségessé tette a tanulmány frissítését, amelyet a szerzők 2024. nyarán készítettek el.

A tanulmány tartalmazza a magyar mezőgazdasági és erdészeti ágazat és az AKIS általános jellemzőit, továbbá kitér a szaktanácsadás történeti fejlődésére. Részletesen bemutatásra kerülnek a szaktanácsadási szolgáltatást nyújtó szervezetek, szakpolitikai kérdések, az ismeretátadás módszerei, valamint a FAS-t alkotó szaktanácsadó szervezetek és működésük.

A szerzők az AKIS-t egy olyan rendszerként határozzák meg, amely összeköti az embereket és az intézményeket a kölcsönös tanulás előmozdítása, valamint a mezőgazdasághoz kapcsolódó technológiák, ismeretek és információk előállítására, megosztására és felhasználására céljából. A rendszer integrálja a gazdálkodókat, a szaktanácsadókat, az agrárképzésben oktatókat, a kutatókat és további szereplőket, akik a különféle forrásokból származó ismereteket és információkat generálják, megosztják és felhasználják a mezőgazdasági szektor működtetése és fejlesztése érdekében. Ez a kapcsolati rendszer az AKIS ábrán került bemutatásra.

A magyar AKIS meglehetősen heterogén szerkezetű. A különböző szakminisztériumok mellett meghatározó szerepet töltenek be a tanácsadási rendszer szereplői, az oktatás és a kutatás résztvevői, szakmai kamarák, érdekvédelmi szervezetek, gazdaszervezetek, média és információs csatornák, civil szervezetek és a különböző EU-s hálózatok. Kulcsszerepet tölt be az AKIS-ban a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara, különös tekintettel a gazdálkodók érdekvédelmére, továbbá az információk generálása és továbbadása tekintetében. A tudásátadásban és az újítások gyakorlati alkalmazásában, azok elterjesztésében kiemelkedő szerepe van a szaktanácsadásnak, amelyet az Országos Szaktanácsadási Központ (OSzK) fog össze. Az OSzK irányító, nyilvántartó és ellenőrző szerepkört tölt be a hazai mezőgazdasági szaktanácsadási rendszer (Farm Advisory System) keretein belül, annak feladatai- és szereplői között.

Magyarországon 2020. októberig a nyilvántartás szerint 1.100 szaktanácsadó és 48 szervezet nyújtott szaktanácsadási szolgáltatást, 2024. márciusig ez a szám 1.307 főre emelkedett, tehát a természetes személyek körét vizsgálva a szaktanácsadók száma 9%-kal nőtt, továbbá a szaktanácsadó szervezetek száma elérte a 164-et, ami az előző időszakhoz képest megnégyszereződött. Fontos megemlíteni, hogy a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara 2020. októberig 610 falugazdászt foglalkoztatott, akik többek között tájékoztató tevékenységet láttak el, valamint segítették a kamarai tagokat a tevékenységükkel kapcsolatos kérdésekben. Jelen riport írásakor a falugazdászok, tanácsadók száma 700 fő volt a NAK állományán belül, és tevékenységi körük is jelentősen átalakult. Megállapítható, hogy az agrárszaktanácsadási tevékenységnek nagy hagyományai vannak Magyarországon és az utóbbi években is dinamikusan fejlődött az ismeretátadás minősége és módszertana. Az utóbbi évtizedekben markáns változásokon ment keresztül a szaktanácsadási rendszer.

1. A MAGYAR MEZŐGAZDASÁGI ÉS ERDÉSZETI ÁGAZAT FŐBB JELLEMZŐI

1.1 ÁLTALÁNOS INFORMÁCIÓK MAGYARORSZÁGRÓL

Magyarország Közép-Európában, a Kárpát-medence közepén fekszik. Északról Szlovákia, északkeletről Ukrajna, keletről és délkeletről Románia, délről Szerbia és Horvátország, délnyugatról Szlovénia, nyugatról pedig Ausztria határolja. Területe 93.030 négyzetkilométer, népessége 9,937 millió fő, így az Európai Unió közepes méretű és közepes népességű tagállamai közé tartozik. Fővárosa és legnépesebb városa Budapest 1,794 millió fő. (KSH, 2018). Magyarország ad otthont a világ legnagyobb termálvízkezelésének, a világ második legnagyobb termáltavának (Hévíz-tó), Közép-Európa legnagyobb tavának (Balaton) és Közép-Európa legnagyobb füves síkságának (Hortobágy). Az ország legfontosabb természeti kincse a termőföld. Területének 70 %-a alkalmas mezőgazdasági hasznosításra, és ezen arányon belül 72 %-ot tesznek ki a szántóföldek. Magyarország a Duna vízgyűjtő területéhez tartozik, vízhálózatának tengelye a Duna folyam, amelynek teljes hossza 2850 km, ebből magyarországi főágának hossza 417 km. Magyarország éghajlatai területei: keleti nedves kontinentális, nyugati óceáni, északi sarkvidéki, déli-délnyugati mediterrán. A Központi Statisztikai Hivatal 2018 évi adatai alapján az évi középhőmérséklet 8–11 °C, amelynek viszonylag magas, 20–25 °C-os az ingadozása. A napsütéses órák száma évente 1750–2200 között van. Az évi átlagos csapadékmennyiség 500–900 mm. Az ország területének 20 %-át erdőterület borítja. A növény- és állatvilág védelmére az országban 10 nemzeti parkot, 38 tájvédelmi körzetet, 142 országos természetvédelmi területet, egy természeti emléket és 1125 önkormányzatok által védett természeti területet hoztak létre eddig, összesen 816 008 hektáron.

1. Magyarország geopolitikai elhelyezkedése. Forrás: Europe map study (2020)

Gazdasági teljesítmény, beruházás: A KSH 2020 évi kiadványa szerint a gazdasági válságot követő két évben a magyar gazdaságot kismértékű, alapvetően exportvezérelt élénkülés jellemezte. Ez a 2012. évi európai recesszió hatására megtorpant, azonban 2013-2019 évben az EU-28 átlagát meghaladó ütemben nőtt a gazdaság teljesítménye. Ebben jelentős szerepet játszott a belső kereslet, tekintettel arra, hogy a háztartások pénzügyi helyzete jelentősen javult, a fogyasztás élénkült, a beruházások száma dinamikus módon emelkedett. Termelési oldalon a piaci alapú szolgáltatások váltak a növekedés motorjává. Ezek mellett 2019-ben az ipar és az építőipar teljesítménye is jelentősen hozzájárult az uniós szinten kiemelkedő, 4,9 %-os GDP-volumenbővüléshez. Az egy főre jutó GDP 2019-ben 16.148 USA dollár volt (a világon 56. hely). A beruházások volumene - többéves csökkenést, stagnálást követően 2013 óta a 2016. évi átmeneti visszaeséssel együtt is - jelentősen bővült, és 2019-ben az addig mért legmagasabb szintre emelkedett.

A KSH 2023-ban kiadott tájékoztatása szerint 2021-ben a GDP volumene meghaladta a COVID előtti szintet. A növekedés 2022-ben folytatódott, és az év közben felerősödő kockázatok ellenére a magyar gazdaság teljesítménye 4,6%-kal felülmúlta az egy évvel korábbit. A beruházások vonatkozásában 2020-ban a gazdasági szereplők átütemezték egyes beruházásaikat, aminek eredményeként 2,7%-kal csökkent a beruházások volumene, mivel az uniós költségvetési ciklushoz igazodó fejlesztések nagy része már lezárult. A fejlesztések 2021-ben ismét lendületet vettek, 2022-ben lassult a bővülés üteme, de volumene nőtt. Az investíciók 54%-át megvalósító vállalkozásoknak, valamint a feldolgozóiparnak tulajdoníthatóan a beruházási volumen 1,0%-kal meghaladta az előző évi bázist. Anyagi-műszaki összetétel szerint az építési beruházások volumene 1,7%-kal, a gép és berendezés beruházások volumene 0,2%-kal emelkedett a vizsgált időszakban.

Digitális társadalom: Hazánkban a 16–74 éves népesség 86 %-a használt már internetet élete során. A magyar háztartások internet ellátottsága – amely a visegrádi országokéhoz hasonló – ugyan folyamatosan emelkedik, de még az uniós átlag alatti. 2019-ben az alsó jövedelmi negyedhez tartozó háztartásoknak csak a 45 %-a tudott a világhálóhoz csatlakozni, ami jelentősen elmaradt az uniós átlagtól. A felső negyedben a hazai és az EU-átlag között alig volt különbség (96 %, illetve 99 %). Elmondható, hogy az internetkapcsolat 2022-re a háztartások részévé vált, ennek eredményeként a magyar háztartások internethasználata átlagosan elérte a 91%-ot, vagyis nagyjából az uniós átlag szintjére emelkedett, ami 92% volt.

Oktatás: Magyarországon a 2019/2020-as tanévben a köznevelés és a felsőoktatás különböző szintű nappali képzésében 1,7 millióan vettek részt (ez 2018. évhez viszonyítva 0,2 %-os, míg 2010. évhez képest 13 %-os visszaesést jelent); Az óvodás gyermekek és a felsőoktatási hallgatók száma emelkedett, az általános iskolásoké és a középfokon tanulóké csökkent. A 3–22 éves korosztály nappali köz- és felsőoktatásban való részvételi aránya az utóbbi években stagnált, 2019-ben 81 % volt. Magyarországon a 2022/2023-as tanévben (1 935,9 ezer) a köznevelésben, a szakképzésben és a felsőoktatásban nagyjából annyian vettek részt, mint a korábban vizsgált időszakban, vagyis 2019/2020-as tanévben (1 914,4 ezer).

Munkaerőpiac: A foglalkoztatottak száma 2011-2018 között folyamatosan emelkedett, 2019-ben meghaladta a 4,5 millió főt. A 15–64 évesek körében a foglalkoztatási ráta 70,1 %-ra nőtt, a munkanélküliségi ráta 3,5 %-ra csökkent. A pandémia miatt 2020-ban visszaesett a munkaerőpiac növekedése, majd 2021 után 2022. évben ismét kedvezően alakult. A foglalkoztatási arány 74,4 %-ra bővült, a munkanélküliségi ráta 3,7 % volt.

A kutatásba, az innovációba, az infrastruktúrába és a készségekbe irányuló beruházások fokozása fontos a termelékenység, és a társadalom egésze számára előnyöket hozó, hosszú távú növekedés javítása szempontjából. Az állami és magánberuházások GDP-hez viszonyított aránya magas, de összetétele jobban célozhatná a termelékenység növelését. A mérsékelt innovációs teljesítmény javítása érdekében bővíteni kell a kutatási és innovációs kapacitásokat. A területi egyenlőtlenségek enyhíthetők lennének az infrastruktúra- és a közszolgáltatások javításával a hátrányos helyzetű térségekben. Magyarországon a jövőbeli gazdasági növekedés fellendítése érdekében elengedhetetlenül szükségesek a készségekbe, az oktatásba és képzésbe történő beruházások (1176/2011/EU rendelet szerinti értékelés, 2019. évi országjelentés – Magyarország). Az évente megjelenő Európai Innovációs Eredménytábla felmérése alapján 2022. évben Magyarország a feltörekvő innovátorok csoportjába tartozik, 2021 évhez képest egy helyezést javítva a 21. helyen állt. Az ország teljesítménye az uniós átlag 69,8 %-a volt a KSH Magyarország számokban című kiadványa alapján.

1.2 A MAGYAR MEZŐGAZDASÁGI SEKTOR BEMUTATÁSA

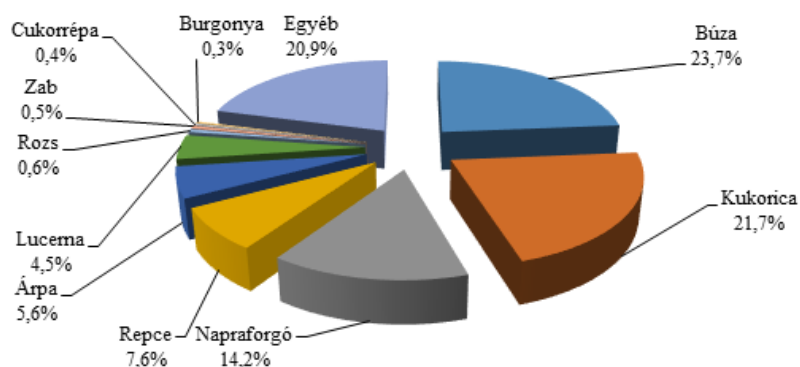
A mezőgazdaság a lakosság élelmiszer-ellátását tekintve a nemzetgazdaság kiemelkedő fontosságú ágazata, amit a COVID 19 világjárvány okozta korlátozó intézkedések még inkább megerősítettek. Magyarországon nemzetközi összevetésben is magas a mezőgazdasági, ezen belül különösen a szántóterületek aránya. A KSH adatai szerint az ország területének 58 %-a, 5,3 millió hektár áll mezőgazdasági művelés alatt. A magyar mezőgazdaság az EU mezőgazdasági kibocsátásának és hozzáadott értékének évek óta stabilan mintegy 2 %-át teszi ki, míg

részesedése a termelési tényezők jövedelméből ennél magasabb, 2,3-2,4 %-os. Az ország mezőgazdasága az uniós csatlakozás óta (2004) jelentős mértékben fejlődött, hatékonysága, versenyképessége és jövedelmezősége elkezdett felzárkózni a régi tagországokéhoz.

A KSH kimutatásai alapján a mezőgazdaság kibocsátásának 2010 óta tartó növekedése 2019-ben is folytatódott, 2789 milliárd forinttal újabb rekordot ért el. A bruttó hozzáadott érték volumene 1,6 %-kal csökkent, de folyó áron 3 %-kal meghaladta az előző évit. A mezőgazdaság ágazati szintű jövedelmezősége is javult, a termelési tényezők jövedelme 2,9 %-kal emelkedett 2019-ben. A mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek külkereskedelme évről évre nagymértékben hozzájárul a nemzetgazdaság pozitív egyenlegéhez, ezért makrogazdasági jelentősége meghatározó. A nemzetgazdaság aktívuma 4 854,7 millió euró volt, amelyhez az agrár-külkereskedelem 3 108,7 millió euróval járult hozzá 2019-ben. A teljes nemzetgazdasági export euróban számolt értéke 3,9 %-kal, az import 4,8 %-kal emelkedett 2019-ben az előző évhez képest. Az agrárexport 8,2 %-kal, az agrárimport 8,1 %-kal növekedett 2018-hoz képest. Az agrárexport aránya a teljes nemzetgazdasági exporton belül növekedett, amit leginkább a gabonafélék, az olajos magvak és a feldolgozott takarmányok kivitelének növekedése okozott.

A mezőgazdaság foglalkoztatása (összhangban a jelentős munkaerőhiánnyal és az üzemszerkezet folyamatos átalakulásával) 2019-ben csökkent. A mezőgazdaságban, erdőgazdálkodásban, halászatban foglalkoztatottak száma 2019-ben 210,7 ezer fő volt, az előző évhez képest 2,0 %-kal csökkent. Az ágazat foglalkoztatása 2015 és 2019 között, összességében 3,7 %-kal növekedett. Az élelmiszeriparban foglalkoztatottak száma 2019-ben növekedett. Az élelmiszeripari vállalkozások 2019-ben 145,1 ezer főt foglalkoztattak, 1,1 ezer fővel, 0,8 %-kal többet, mint 2018-ban.

A változatos termőhelyi adottságoknak köszönhetően a szántóföldi növénytermesztés igen sokszínű, de meghatározó a gabonafélék, valamint az olajos növények szerepe. A magyarországi szántóterület használata koncentrált, közel felét a búza és a kukorica foglalja el (2018), míg napraforgót és repcét a szántóterület 21,9 %-án természetesen a gazdálkodók. A főbb növények (búza, kukorica, árpa, napraforgó, repce) az összes szántóterületből 2018-ban együttesen 72,8 %-kal részesedtek.

2. ábra Néhány szántóföldi növény betakarított területének szántóterülethez viszonyított aránya 2018-ben.

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (2020)

A búza termésmennyisége hetedik éve haladta meg az 5 millió tonnát, 2019-ben 5,4 millió tonna volt. A kukorica hozama igen kedvező, 8,1 millió tonna volt. A napraforgó területe és termésmennyisége (1,7 millió tonna) az előző évi szinttől 7 %-kal maradt el. A repce termésmennyisége a 2018. évi rekordtól elmaradt, 2019-ben 896 ezer tonnát takarítottak be.

Magyarország jó adottságokkal rendelkezik a takarmánytermeléshez és az állattartáshoz, ezért az állattenyésztés hagyományosan fontos szerepet tölt be a magyar mezőgazdaságban. A legfontosabb állatfajok közé a

szarvasmarha, a sertés, a baromfi és a juh tartozik. A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint az élő állatok és állati termékek bruttó kibocsátása folyó alapon 943 milliárd forint volt 2018-ban, termelésük a mezőgazdasági kibocsátás 35,3 %-át adta. A kibocsátás volumene 5,7 %-kal múlta felül 2018-ban az előző évit. A baromfifélék kibocsátása 13, a szarvasmarháké 7, a sertéseké 3 %-kal nőtt.

2018-ban Magyarországon a szarvasmarhák száma 884,8 ezer, a tehenek száma 402,8 ezer egyed volt, előbbi 15 ezerrel, utóbbi 8,1 ezerrel nőtt egy év alatt. A tehenek 51,7 %-át a tejhasznú, 40,7 %-át a húshasznú, 7,6 %-át a kettős hasznosítású fajták adták. A növekedés hátterében elsősorban a húshasznú szarvasmarha állomány növekedése áll. A szarvasmarha állomány többségét gazdasági szervezetek tartják, de a húshasznú állomány bővülésével párhuzamosan előtérbe kerül az egyéni gazdaságok szerepe. A szarvasmarha-állomány 58 %-át gazdasági szervezetek, 42 %-át egyéni gazdaságok tartották 2018-ban. A szarvasmarhák száma 2023-ban 862,1 ezer egyedre változott.

A KSH adatai szerint a sertésállomány 2,872 millió egyedre tett ki 2018-ban, amely gyakorlatilag megegyezik az egy évvel korábbi szinttel. Az anyakocák számának csökkenése megállt, a KSH év végi felmérése 177,9 ezer egyedre számolt, 3,7 %-kal többet, mint egy évvel korábban. Az afrikai sertéspestis (ASF) magyarországi megjelenése alapvető hatással volt a külkereskedelemre. A korábban meghatározó távol-keleti országok 2017. évi 31 %-os részesedése a magyar sertéshúsexportból 2018-ra 9 %-ra esett vissza. Ugyanakkor ezt részben kompenzálta az európai országokba történő sertéshús és élősertés export bővülése. A piacok átrendeződése mérsékelte az élő sertés felvásárlási árának csökkenését, amely éves szinten 10 %-os volt 2018-ban. A sertésállomány száma 2023-ban 2,6077 millió egyedre változott.

A baromfiállomány az előző évi felméréshez képest 2,2 %-kal 39,7 millió darabra mérséklődött 2018 decemberében (KSH). Az állomány 77 %-át kitevő tyúkfélék száma 30,7 millióra csökkent. A tojóállomány nem változott számottevően, 11 millió egyedre számoltak 2018. decemberében. A lúdállomány 12 %-kal 1,3 millió egyedre nőtt. A pulykaállomány 2 %-kal 2,8 millióra csökkent. A kacsák létszáma (4,9 millió egyed) 4,2 %-kal bővült. Valamennyi baromfifaj termelése növekedett 2018-ban, közülük a vágókacsa termelés emelkedése volt a meghatározó. A baromfi az összes vágóállat termelés 54,3 %-át tette ki 2018-ban. A vágóbaromfi termelés közel kétharmadát a csirke, 17-17 %-át a kacsa és a pulyka, 5 %-át a lúd tette ki 2018-ban. A baromfiállomány száma 2023-ban 35,6 millió darabra változott.

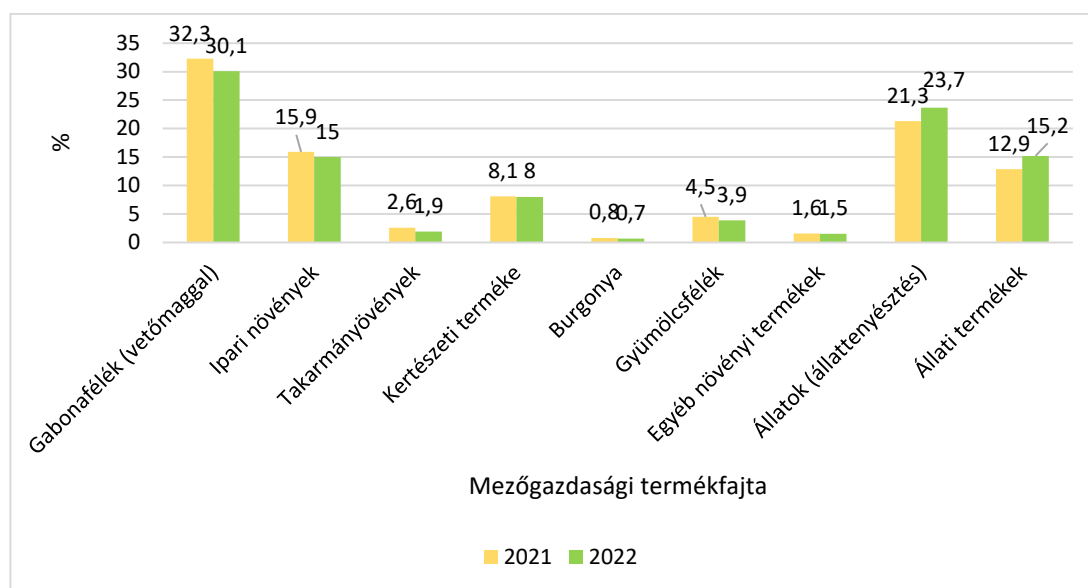
A juhállomány 1,1 millió darab, az anyajuhok száma 798 ezer darab volt 2018-ban. A juhállomány mintegy kétharmada az észak- és dél-alföldi régiókban található. Az állomány meghatározó részét, 86 %-át az egyéni gazdaságok tartották. A juhágazat termelése bővült 2018-ban. A vágójuh termelés 3,8 %-kal növekedett éves viszonylatban. Az ágazatban az élő állat exportja a meghatározó. Az élőjuh export mennyisége 13,6 %-kal nőtt 2017-hez képest. Magyarország legnagyobb piaca továbbra is Olaszország volt, a teljes exportunkból való részesedése azonban 86-ról 74 %-ra csökkent. Emellett jelentős volt még Törökország (14%), Németország (5%) és Horvátország (4%). Az élő juh mellett a juhhús exportja növekedett, elsősorban a távol-keleti piacokra. A belföldi juhfogyasztás továbbra is rendkívül alacsony (0,2 kg/fő). A juhállomány egyedszáma 0,907 millió darabra változott.

A mezőgazdaság teljes kibocsátásához a zöldség- és gyümölcságazat 10,7 %-kal járult hozzá (2019). A KSH adatai szerint Magyarországon a friss zöldségek kibocsátásának értéke folyó alapon 193,8 milliárd forint volt 2018-ban, 7,8 %-kal magasabb, mint egy évvel korábban. A legnagyobb területen termelt zöldségféle hagyományosan a csemegekukorica, a zöldborsó és a görögdinnye, a zöldségfélék területének együttesen több, mint a felét foglalták el 2018-ban. Termelési érték alapján a paradicsom, a zöldpaprika, a csemegekukorica, a zöldborsó és a görögdinnye volt a legjelentősebb zöldségféle 2018-ban, együtt a termelési érték 59,8 %-át adták. Magyarország évek óta őrzi vezető csemegekukorica-termelő és -exportőr szerepét az EU-ban. A hozamok évről-évre stabilak, köszönhetően a magasfokú gépesített és korszerű technológiákra alapozott termelésnek. Az ipari célra szánt csemegekukorica-termelés felvásárlói szerződéshez kötött szinte mindenhol. A friss fogyasztásra szánt csöves kukorica piacát teljes egészében lefedik a hazai, elsősorban kisebb gazdaságok.

Magyarországon 2018-ban az ellenőrzött ökológiai művelés alatt álló területek növekedése 4,9% volt. Az ökológiai gazdálkodás ezzel a hazai mezőgazdasági területek 4 %-át teszi ki. Ez magasabb a korábbi 2,5-3%-os

értéknél, azonban továbbra is elmarad a 2017-es Európai Unió átlagától (7%). Az ökológiai vállalkozások száma is gyarapodott (4%), amihez a döntő többséget képviselő mezőgazdasági termelők mellett a feldolgozók és az importőrök is hozzájárultak. Magyarországon az ellenőrzött ökológiai területek több mint fele rét és legelő. Ezt követik a szántóterületek egyharmados részesedéssel, míg a gyümölcsösök és más többéves kultúrák szerepe lényegesen kisebb. A szántóföldi területek közel felén (46%-án) gabonaféléket termelnek és jelentős az ipari növények aránya is (15,4%).

A 2023-as KSH Magyarország számokban 2022 című kiadvány szerint a nagy szárazság, továbbá a ráfordítások nagymértékű drágulása miatt romlott az agrárium teljesítménye a vizsgált időszakban. A KSH kimutatásai alapján megállapítható, hogy a mezőgazdaság termelési szerkezetében a növényi termékek súlya 2022. év elejéig nőtt, míg 2022. évben csökkent, amelynek oka az állattenyésztés volumenének csökkenésében keresendő.

3.ábra Mezőgazdasági termékek termelési szerkezete Magyarországon 2021. és 2022. években.

Forrás: KSH Magyarország számokban 2022 alapján saját szerkesztés

A gabonafélék vonatkozásában, ahogyan a korábbi évek elemzései is mutatták, a búza és az árpa betakarított területe nőtt, a kukoricáé csökkent. Az olajmagvúak közül a napraforgó betakarított területe 2022-ben nőtt, míg a repcéé csökkent a 2021. évi adatokhoz képest.

A KSH elemzés alapján 2022. év végén a főbb haszonállatból kevesebbet tartottak, mint 2021. évben, amelynek elsődleges oka az emelkedő költségek voltak.

A földhasználat vonatkozásában 2022-ben Magyarország mezőgazdasági területe mintegy 5,1 millió hektár volt. A terület 82%-át szántóként, 15%-át gyepeként hasznosították, 2%-a gyümölcsös, 1%-a pedig szőlőterület volt.

A KSH 2023. december havi gyorsjelentésében, becslült adatok alapján, 2023-ban a mezőgazdaság teljes kibocsátási értéke meghaladta a 4,3 ezer milliárd forintot, ami 6,5%-kal magasabb volt az egy évvel korábbinál. A bővülést a teljes termelési érték 25%-os emelkedése adta. Az ágazat teljes kibocsátási volumene 15%-kal csökkent. A növénytermesztés értéke 44%-kal nagyobb, az állattenyésztésé 0,5%-kal kisebb volt. Az egyes szántóföldi növények rekordmagas értéknövekedése az előző év alacsony bázisértéke okozhatta.

1.3 A MAGYAR ERDÉSZETI SZEKTOR BEMUTATÁSA

A 2018-as erdészeti ágazati beszámoló alapján Magyarországon 2054 ezer ha erdőgazdálkodási célú területet tartanak nyilván, amelyből 1939 ezer ha a faállománnyal borított terület. Az erdőgazdasági célú területek 56%-a állami, 1%-a közösségi, és 43%-a magántulajdonban van. A magánerdők birtok- és gazdálkodói szerkezete rendkívül elaprózódott, illetve a magán erdőtulajdonosok és erdőgazdálkodók zöme nem szakember, ami csökkenti az erdőgazdálkodás hatékonyságát és versenyképességét. Az erdők 40%-a természetvédelmi érintettségű védett, vagy Natura 2000 erdő, illetve a fennmaradó erdőkben is számos védelemre szoruló növény- vagy állatfaj él. Az erdők jelentős részének emellett egyéb védelmi vagy közjóléti rendeltetése is van. Ezekre tekintettel hazánkban az erdőgazdálkodás jelentős közérdekű korlátozások mellett zajlik. Az erdő gazdasági, védelmi és közjóléti funkciói közötti összhangot a tízévente ismétlődő, minden erdőre kiterjedő körzeti erdőtervezés, valamint a kötelező szakmai irányítás, illetve az önkéntesen igénybe vehető szaktanácsadás biztosítja. A faállománnyal borított terület közel felén elsősorban őshonos fafajokból álló erdő található. Ezekben, különösen természetvédelmi érintettségű esetén, ha a feltételek erre adottak, természetkímélő erdőgazdálkodást folytatnak, tarvágás alkalmazása nélkül. A gazdasági rendeltetésű kultúrerdőekben és faültetvényekben jellemzően hagyományos vágásos erdőgazdálkodás folyik. A faállománnyal borított terület 7-10%-án végeznek fakitermelést egy évben, amelynek kb. a negyede véghasználat, a többi erdőnevelési célú fakitermelés. A hazai erdőkben évente termelődő faanyag (növedék) mindössze kb. 70%-a kerül kitermelésre, így az élőfakészlet évről-évre növekszik.

A legfrissebb, 2022. évi erdészeti ágazati beszámoló alapján Magyarországon 2072 ezer hektár erdőgazdálkodási célú területet tartanak nyilván, amelyből 1956 ezer hektár az erdők területe. Az erdőgazdálkodás szakszerűségét és fenntarthatóságát az erdészeti szakemberhálózat garantálja. A magyar erdészeti szabályozás megköveteli az erdőgazdálkodótól, hogy az erdőgazdálkodás szakmai irányítása céljából szakembert, úgynevezett erdészeti szakszemélyzetet alkalmazzon. A nagyobb erdőgazdálkodók ezt jellemzően munkaviszony, a kisebbek megbízási jogviszony keretében biztosítják. Az erdészeti hatóság nyilvántartása alapján hazánkban a 2018. szeptember 27-i állapot szerint 3477 fő teljes jogkörű és 1002 fő pályakezdő, gyakornoki minősítésű erdészeti szakszemélyzet tevékenykedik. A teljes állományból 3173 fő középfokú, 1306 fő pedig felsőfokú végzettségű erdész szakember (adatok forrása: Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal Erdészeti igazgatósága). A Nemzeti Földügyi Központ Erdészeti Főosztály (NFK) 2024-es nyilvántartása szerint 3015 fő teljes jogkörű és 1860 fő pályakezdő, gyakornoki minősítésű erdészeti szakszemélyzet tevékenykedik. A teljes, 4875 fős, állományból 3425 fő középfokú, 1450 fő pedig felsőfokú végzettségű erdész szakember.

Az erdészeti szakszemélyzet kötelessége az erdők állapotának, és az erdőgazdálkodás folyamatának figyelemmel kísérése, az erdőgazdálkodás szakmai adminisztrációjának vezetése, illetve az erdészeti hatóság felé tett erdőgazdálkodói bejelentések és adatszolgáltatások ellenjegyzése. 2020. július 1-től erdészeti szakirányítói szolgáltatást csak minősített vállalkozások, úgynevezett erdészeti szakirányító vállalkozások nyújthatnak. 2020. November 1-i állapot szerint az erdészeti hatóság eddig 657 ilyen vállalkozást vett nyilvántartásba (adatok forrása: Nemzeti Földügyi Központ Erdészeti igazgatósága, 2019., és NÉBIH Erdészeti Igazgatóság, adatszolgáltatás kérés keretében a NAK számára, 2019.). 2024-ben az erdészeti hatóság 1167 ilyen vállalkozást tart nyilván. Az erdészeti szakirányító vállalkozások közül 371 rendelkezik erdőgazdálkodásra jogosult besorolással, azaz jogosult az erdőtulajdonosokkal földhasználati szerződés kötésére.

Az erdészeti szakirányítási tevékenység tehát kötelező feladatok ellátását jelenti. Ettől elhatároltan működik az erdészeti szaktanácsadási szolgáltatás, amit viszont az erdőgazdálkodók a szükségleteik szerint opcionálisan vesznek igénybe. Az erdészeti szaktanácsadókat a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara tartja nyilván, számuk 2024-ben 73, amelyből 60 természetes személy, 13 pedig szaktanácsadó szervezet. Mindkét tevékenységet – tehát a szakirányítást, illetve a szaktanácsadást – részleges átfedéssel erdészeti szakemberek végzik.

A szakirányítói és szaktanácsadói rendszer mellett a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara is minden segítséget megad az erdőtulajdonosok, erdőgazdálkodók számára, de a kamarai tájékoztatási szolgáltatás kiterjed a szakirányítókra is. Ennek érdekében budapesti központtal és régiós elhelyezkedéssel is 5+9 fő áll az ágazat rendelkezésére, amennyiben szakmai, gazdálkodási, földhasználati, támogatási témában szeretnének információhoz jutni. Az úgynevezett régiós erdészeti szakértői hálózat szakemberei személyesen, emailben és telefonon is az ügyfelek rendelkezésére állnak.

A mezőgazdaságban, erdőgazdaságban és halászati ágazatban foglalkoztatottak száma 2019-ben 210,7 ezer fő volt, ebből az erdőszetben dolgozók aránya kb. 10%. Az erdőszeti ágazatban a foglalkoztatottak száma az utóbbi években növekvő tendenciát mutatott (2013-2018 között 6,9%-kal emelkedett, 2015 óta stagnál.) Ugyanakkor nemzetközi összehasonlításban a 10 fő feletti hektáronkénti foglalkoztatás kiemelkedő, az Európai Unión belül ez a mutató Magyarországon a legmagasabb. Az erdőgazdálkodási ágazat munkaintenzív jellegét mutatja az is, hogy a bruttó hozzáadott értékben számított 0,2%-os arányhoz képest a foglalkoztatásban tartósan magasabb, 0,5% körüli arányt ér el (KSH, 2020). A mezőgazdaságban, erdőgazdaságban és halászati ágazatban foglalkoztatottak száma a KSH 2023 IV. negyedévi adatok szerint 202 ezer fő volt.

Magyarország erdőgazdálkodásában mintegy 2370 erdőszeti főtevékenységgel bejegyzett gazdasági szervezet (köztük 21 állami erdőszeti társaság, csaknem 650 erdőbirtokossági társulat, kb. 1700 erdőszeti szolgáltató, erdőgazdálkodó társaság) és több mint 16500 egyéni vállalkozás működik. Ezek körülbelül 10%-a erdőgazdálkodó, 90%-a pedig erdőszeti kivitelező, szolgáltató. Az NFK publikus listája szerint jelenleg 1167 erdőszeti szakirányító vállalkozás (közülük 371 az erdőgazdálkodásra jogosult erdőszeti szakirányító vállalkozás) működik.

Az erdőgazdálkodásban, akárcsak a nemzetgazdaság egyéb ágazataiban, az innováció kiemelt fontosságú, különös tekintettel a gazdasági és környezeti fenntarthatóságra, a klímaváltozás negatív hatásaihoz való alkalmazkodásra, valamint a gazdasági versenyképességre. Az innovatív megoldások segíthetnek a termelékenység növelésében és az erőforrások hatékonyabb felhasználásában, az erdőgazdálkodási gyakorlat fejlesztésében.

Az innovatív megközelítések hozzájárulhatnak a biodiverzitás megőrzéséhez és a természeti erőforrások fenntartható kezeléséhez. Megerősíthetik az erdők szerepét a klímaváltozás elleni küzdelemben, az ökoturizmus fejlesztésében. Az innovációnak köszönhetően új piaci lehetőségek nyílnak meg például az erdőalapú gazdaság területén.

Összességében megállapítható, hogy a fenntartható, hatékony erdőgazdálkodás szakszerűségét részben az erdőszeti szakirányítási tevékenységet végzők, részben az erdőszeti szaktanácsadók biztosítják. Mindkét tevékenységet részleges átfedéssel erdőszeti szakemberek végzik, az ő felkészítésük és ösztönzésük az innovációra, a hazai és nemzetközi jó gyakorlatok bemutatásán keresztül kiemelt jelentőségű, amelyben a NAK is aktív, kezdeményező szerepet tölt be.

2. A MAGYAR AKIS ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI

A magyar AKIS (Agricultural Knowledge and Innovation System – Agrártudás és Innovációs Rendszer (magyarul: ATIR)) - központi koordinációja jelenleg kialakítás alatt áll, azonban a rendszer szereplőinek beazonosítása, együtt gondolkodása jelenleg is megvalósul a Mezőgazdasági Szaktanácsadási Rendszeren keresztül. A jövőre nézve az együttműködésben a koherencia erősödése várható, tekintettel arra, hogy mind kormányzati-, mind szakmai-, mind társadalmi oldalról igény és szándék mutatkozik rá. A magyar AKIS többszintű, rugalmas és ügyfél (gazda) központú.

2.1 AKIS-T TÁMOGATÓ POLITIKAI KERETEK

A magyar kormány a Közös Agrárpolitika Stratégiai Tervében vállalt horizontális (cross-cutting) átfogó célkitűzése, az ágazat modernizálása, a tudás, az innováció, és a digitalizáció ösztönzése. Ez tudás- és információ-megosztással valósítható meg a mezőgazdaságban és az erdészeti ágazatban, a vidéki térségekben, az alábbiak szerint:

- gyakorlatorientált tudástranszfer elősegítése;
- a fogyasztók edukálása, orientációja;
- a gazdálkodók, termelők ismereteinek bővítése;
- tudástranszfer a generációváltás felgyorsítása érdekében;
- tanácsadók képzése;
- a vállalkozók duális képzésbe történő bevonása (diákok fogadása, foglalkoztatása);
- demonstrációs üzemek fejlesztése;
- az innovatív technológiák alkalmazásához szükséges munkaerő készség szintjének fejlesztése.

A Nemzeti Irányító Hatóság 6/2023. számú közleménye alapján 2023. november 7-én elfogadásra került a Nemzeti KAP-hálózat ügyrendje, mely alapul szolgált a nemsokkal később megjelenő Nemzeti KAP-hálózatról szóló 1/2024. (I. 19.) AM rendelethez.

A Közös Agrárpolitikából és a nemzeti költségvetésből biztosított agrártámogatások eljárási rendjéről szóló 2022. évi LXV. törvény 12. § (5) bekezdése és a KAP Stratégiai Tervben (KAP ST) foglaltaknak megfelelően 2023. november 7-én a Nemzeti KAP-hálózat megkezdte működését. A KAP-hálózat a közös agrárpolitika keretében a tagállamok által elkészítendő stratégiai tervhez nyújtott, az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap (EMGA) és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) által finanszírozott támogatásra vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint az 1305/2013/EU és az 1307/2013/EU rendelet hatályaon kívül helyezéséről szóló 2021/2115/EU (2021. december 2.) európai parlamenti és tanácsi rendelet 126. cikk (3) bekezdése szerinti célokat valósítja meg a 126. cikk (4) bekezdése szerinti feladatok ellátásával.

Az új szabályozás egyik legfontosabb jellemzője az EMGA-ra és EMVA-ra (KAP Alapok) vonatkozó tagállami szintű stratégiai tervek (KAP ST) bevezetése, ami lehetővé teszi a tagállamok számára, hogy a KAP rendelkezéseit a saját mezőgazdasági termelők igényeihez igazítsa. Az új KAP rendszer lényeges eleme, hogy a KAP ST végrehajtására, azaz mindkét pénzügyi alap irányítására egyetlen nemzeti irányító hatóságot jelöl ki, ami korábban csak az EMVA végrehajtását célzó Vidékfejlesztési Program esetében volt előírás. A pénzügyi végrehajtás szempontjából változatlan elem, hogy mindkét Alap kifizetéseit tagállamonként egy akkreditált kifizető ügynökségen keresztül kell/lehet teljesíteni.

A 601/2022. (XII. 28.) Korm. rendelet a Közös Agrárpolitika és a nemzeti költségvetésből biztosított agrártámogatások végrehajtásának szervezetéről és intézményeiről szóló jogszabály biztosítja a KAP ST-ben vállalt feladatok ellátásához szükséges szervezeti, intézményi, és pénzügyi eszközöket.

Fenti jogszabályokkal összhangban az Agrárminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatában rendelkezett a KAP Hálózat kodifikációs és koordinációs feladatairól az 1/2023. (VI. 30.) 24. § (1) d) és e) továbbá a 2. függelék 6.1.3. pontjában. A szabályzat részletezi a minisztériumon belül kijelölt Agrármodernizációs Főosztály KAP Hálózat irányítására vonatkozó részletszabályokat is.

A KAP ST első módosításának eredményeképpen, 2024. áprilisától az adminisztratív tanácsadási célterület kibővített kamarai falugazdász hálózattal számol 2024-2028 között, amely gazdálkodók számára fontos segítséget jelent. A cél az, hogy egyedi tájékoztatások során a KAP ST-ben meghatározott intézkedésekről naprakész információt nyújtsanak a gazdálkodók számára a vidéki térségekben. Az új KAP jelentette kihívásokra reagálva a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara átalakította, és közel 700 fősre bővítette a falugazdász-hálózatát. A falugazdászok 2024 áprilisától falugazdász tanácsadóként (általános tanácsadás) az eddigiéknél is szélesebb körben támogatják majd helyben a gazdálkodók munkáját. Az erdészeti ágazatban kiemelő, hogy a

szakirányítói, a szaktanácsadói, és a falugazdász tanácsadói rendszer mellett a NAK is minden segítséget megad az erdőtulajdonosoknak és erdőgazdálkodóknak. Ennek érdekében a NAK központban és a vidéki térségekben is (régiós elhelyezkedéssel) 5+9 fő erdészeti szakértő áll az ügyfelek rendelkezésére.

Digitalizáció az új KAP időszakban: Az Európai Unió közös agrárpolitikájában kiemelt szerepe van a környezet védelmének, amelynek egyik eszköze a precíziós mezőgazdasági termelés. A precíziós gazdálkodás jövedelmezőségét a termelési adatok biztosítják, amihez elengedhetetlen az üzemszintű adatgyűjtés, az üzemirányítási alkalmazások használata a gazdaságok vezetésében és a döntések előkészítésében. A magyar mezőgazdaság korszerűsítéséhez és modernizációjához nagyban hozzájárul az agrárium digitalizációjának előmozdításáról és összehangolásáról szóló 1470/2019. (VIII. 1.) Korm. határozattal megalkotott Digitális Agrárstratégia (DAS), amely szakmai- és civil szervezetek, illetve a digitális „ökoszisztéma” szereplőinek széleskörű összefogásával készült. A DAS a „mezőgazdaság 4.0” adat alapú technológiai és vezetés-irányítási reform összefoglaló neve, amely a precíziós mezőgazdaságban alkalmazott technológiák és szenzorok által előállított nagytömegű adatokra épül a mesterséges intelligencia támogatásával. A Digitális Jólét Program keretében készült DAS célja az, hogy a mezőgazdaságban keletkezett információk gyűjtésével, feldolgozásával, a technológiai műveletek automatizálásával és robotizálásával hozzájáruljon a mezőgazdasági termelés jövedelmezőségének növeléséhez a rendelkezésre álló környezeti erőforrások hatékony felhasználása mellett.

Az agrárium digitalizációját jelentős mértékben segítő másik stratégia a 1479/2022. (X. 11.) Digitális Élelmiszeripari Stratégia, amelynek célja a magyar élelmiszeripari termelés hatékonyságának növelése, a versenyképesség fokozása, a stabil élelmiszer-feldolgozás és élelmiszer-ellátás érdekében a termelési lánc teljes vertikuma mentén (információgyűjtés, -feldolgozás és -visszacsatolás) a technológiai műveletek automatizálásával és robotizálásával az élelmiszeriparban. További célja a humán erőforrás-gazdálkodás hatékonyságának fokozása, a hulladékok és egyéb környezetet szennyező/terhelő anyagok kibocsátásának csökkentése. Az élelmiszeriparban új, innovatív technológia és innovatív szolgáltatások létrehozása és működtetése a digitalizáció adta lehetőségek optimális kihasználásával. A minőség javításával nagyobb hozzáadott érték elérése a digitalizáció segítségével (pl.: élelmiszeripari digitalizáció fejlesztését célzó támogatási program, képzési program kidolgozása a felsőoktatásban, adatközpont kialakításának felmérése, minőségbiztosítási és nyomonkövetési rendszer kiépítése, fejlesztése a fogyasztók hiteles tájékoztatása és érdekeinek védelme, a versenyképességének növelése stb.)

Pénzügyi keretek

A KAP ST horizontális célkitűzés eléréséhez, vagyis az ágazat modernizálásához az alábbi forrásokat biztosítja beavatkozásokként:

EUR

Beavatkozás megnevezése	Uniós hozzájárulás	Nemzeti társfinanszírozás	Kiegészítő nemzeti finanszírozás	Összesen
Képzések és bemutatóüzemi programok KNOW(78) - RD58_A01_TRA_78	2 465 753	3 268 557	7 964 320	13 698 630
Tanácsadói szolgáltatások KNOW(78) - RD60_A04_ADP_78	24 937 644	33 056 876	147 484 931	205 479 452
Európai Innovációs Partnerség (EIP) COOP(77) - RD61_A05_EIP_77	6 575 352	8 716 164	20 872 867	36 164 383
Összesen:	33 978 749	45 041 597	176 322 118	255 342 465

4. ábra AKIS beavatkozások forrásmegosztása Forrás: Magyarország KAP Stratégiai Terve 2023-2027 alapján saját szerkesztés (2024)

A tanácsadási szolgáltatások elnevezésű beavatkozás három típusú intézkedést különített el. Forrás forintban (1 EUR = 365 Ft), az alábbiak szerint:

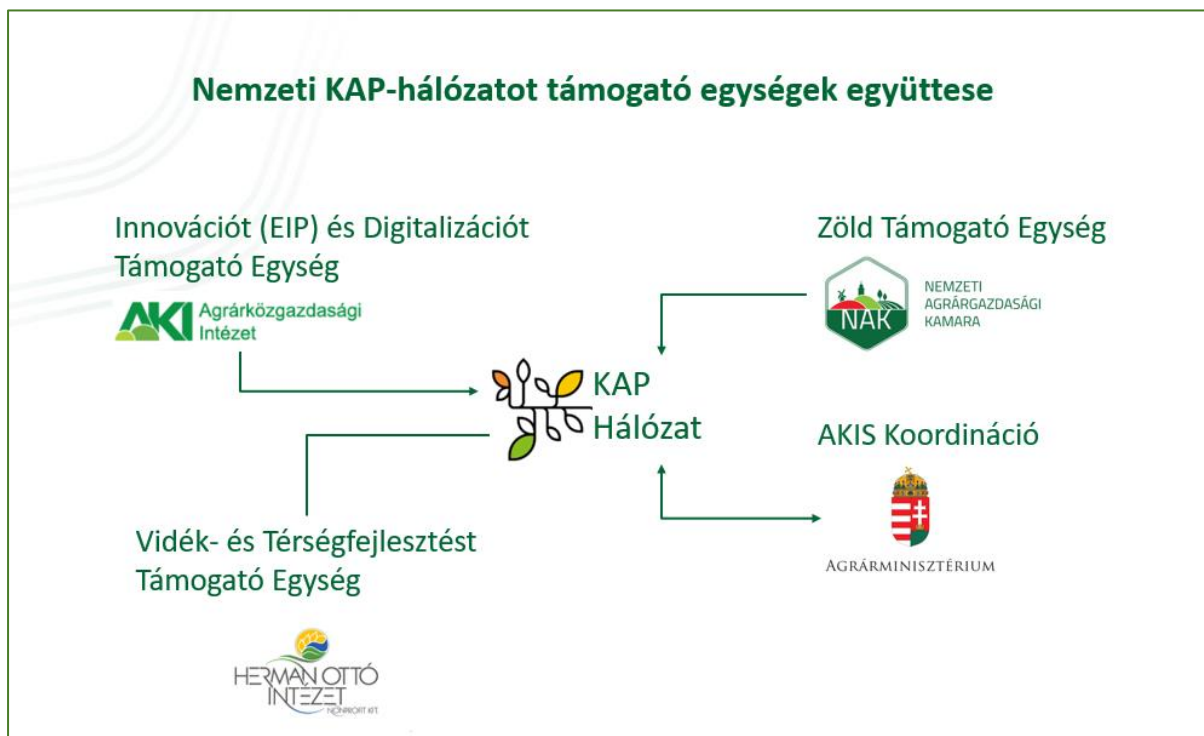
Beavatkozások	Új tanácsadó szolgáltatás indítása	Általános tanácsadói hálózat működtetése (Falugazdász tanácsadó)	Speciális tanácsadási szolgáltatások
Forrás (Ft)	1,5 milliárd	50 milliárd	23,5 milliárd
Egységköltéség (EUR)	200.000	35	35
Egység	átalány	óra	óra
Támogatott órák száma évente	nem releváns	750.000 óra	401.311 óra
Támogatott órák száma 5 évre	nem releváns	3.750.000 óra	2.006.556 óra

5. ábra Tanácsadási szolgáltatásokra elkülönített források eloszlása

Forrás: Magyarország KAP Stratégiai Terve 2023-2027 alapján, saját szerkesztés (2024)

2.2 AKIS KOORDINÁCIÓS MECHANIZMUSOK

A jogszabálynak megfelelően a KAP Hálózatot alkotó együttműködő egységek az alábbiak (ld. alábbi ábra): a) Vidék- és térségfejlesztést Támogató Egység, b) Innovációt és Digitalizációt Támogató Egység, c) Zöld Támogató Egység. A nemzeti KAP hálózat irányítására vonatkozó feladatokat az Agrárminisztérium Agrármodernizációs Főosztálya, míg a koordinációs feladatokat a KAP Koordinációs Főosztály látja el. A KAP-hálózatot alkotó támogató egységek feladatait, működési rendjét a Nemzeti Irányító Hatóság miniszteri rendeletben határozta meg.

6. ábra Nemzeti KAP-hálózatot támogató szervezeti egységek ábrája
(Forrás: Papp Gergely, NAK (2023))

A Nemzeti KAP Hálózatot támogató szervezeti egységek bemutatása:

Az Agrárminisztérium szervezeti egysége, a szakmai- és felügyeleti feladatokat lát el, összefogja nemcsak a nemzeti KAP Hálózat egyes elemeit, hanem az AKIS rendszert is, valamint képviselést és aktív közreműködést biztosít a hazai és nemzetközi szakmai hálózati tevékenységében.

Vidék- és térségfejlesztést támogató egység

A támogató egység fő feladata a KAP ST LEADER és egyéb vidékfejlesztési beavatkozásainak, valamint az okos falu és generációs megújulás program végrehajtásának segítése, illetve a vidéki szereplők hálózatosodásának elősegítése. Jelenleg Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat (MNVH) néven látja el tevékenységét.

Innovációt és digitalizációt támogató egység

A támogató egység fő feladata a KAP ST EIP-et és digitális átállást szolgáló beavatkozásainak, valamint a DAS és DÉS végrehajtásának segítése és a kutatással, innovációval és digitalizációval foglalkozó szereplők hálózatosodásának elősegítése, a DAS végrehajtásának segítésére a zöld monitoring hálózat adatbázisának gondozása, az Agrárközgazdasági Intézet közreműködésével.

Zöld támogató egység

A támogató egység fő feladata a KAP ST I. és II. pillér zöld beavatkozásainak, valamint a kapcsolódó nemzeti programok végrehajtásának segítése, illetve a zöld szereplők hálózatosodásának elősegítése, a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara intézményi keretei között.

Magyarország a támogató egységek által olyan intézkedéseket tud bevezetni, amelyeket a hazai klímaváltozás nyomonkövetési rendszerének széttagolt intézményi struktúrája megszüntetése érdekében alkalmazhat, beleértve egy adatbázis létrehozását, például a környezeti tudásbázisok egységesítésére.

Az Európai Unió KAP-Hálózat munkacsoportjaiban az Magyar AKIS szereplők is képviseltetik magukat (Agrárminisztérium, Agrárközgazdasági Kutatóintézet, Magyar Államkincstár, Nemzeti Agrárgazdasági Kamara, Herman Ottó Nonprofit Kft (MNVH)).

A KAP ST Horizontális Civil Dialógus Munkacsoportban a NAK részéről az EUFRAS-on keresztül két civil szaktanácsadó delegált vesz részt (aktív tag, és megfigyelő tag státuszban).

2.3 A MAGYAR AKIS SZEREPLŐI

Az innováció motorja a kutatás és a fejlesztés, amelyben Magyarországon egyrészt az állami, másrészt a piaci szereplők is megjelennek.

A magyar AKIS-nek számos szereplője van, úgy mint mezőgazdasági termelők/erdészek/élelmiszer-előállítók, szaktanácsadók és szaktanácsadási szervezetek, kutatók, mezőgazdasági termelő szervezetek, továbbá kormányzati- és nem kormányzati szervezetek, iskolarendszeren belüli, és iskolarendszeren kívüli oktatás intézmények, hazai és nemzetközi hálózatok, média, egyéb szolgálatok. Tehát mindazon szervezetek, intézmények, személyek akik ismereteket állítanak elő, felhasználnak, vagy továbbítanak.

Kormányzati szinten a releváns AKIS szereplők, az Agrárminisztérium (AM), a Kulturális és Innovációs Minisztérium (KIM) és az Energiaügyi Minisztérium (EM); továbbá a minisztériumok munkáját segítő háttérintézmények Horizontálisan a kutatás és innováció operatív feladatait a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH) látja el; a kutatási infrastruktúra fenntartható fejlesztését és nemzetközi hálózatosodását a Nemzeti Kutatási Infrastruktúra Bizottság (NKIB) segíti.

Az AKIS hatékony működésében az alábbi felsőoktatási intézmények töltik be releváns szerepet: Állatorvostudományi Egyetem, Debreceni Egyetem, Nyíregyházi Egyetem, Soproni Egyetem, Szegedi Tudományegyetem, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Széchenyi István Egyetem. Az említett felsőoktatási intézmények alapítványi fenntartásban működnek.

Kiemelkedő fontosságú továbbá, az országot lefedő, többségében AM fenntartásában működő agrárszakképző iskolák, és a felnőttképzésben résztvevő intézmények is.

Az AKIS rendszer további szereplői a gazda- és gazdálkodó szakmai- és szakmaközi szervezetek, egyesületek, amelyek az egyes magyarországi mezőgazdasági és élelmiszer-ellátási láncokat fogják össze (pl. tej, baromfi, sertés, gabona, zöldség-gyümölcs, juh, gyógynövény, stb. ágazatokban).

Az AKIS működése közvetlenül- és/vagy közvetetten állami-, privát-, EU-s finanszírozásból valósul meg. Ilyen tekintetben a szereplők közé sorolandók a pénzügyi intézmények (pénzügyi- és finanszírozó szervezetek, pl. bankok, hitelintézetek.) Szükséges még megemlíteni az EU által támogatott hálózatokat (Innovációs hálózatok: EIP-AGRI OCS/FCS, LEADER, ENRD), a médiát, és egyéb információs csatornákat (közösségi oldalak, szakkiállítások, stb.), ill. a civil szervezetek működését (alapítványok, tanácsok, egyesületek).

A tudás terjesztésének egyik legfontosabb eleme a média és egyéb multimédiás csatornák, legyen szó on-line médiáról, közösségi hálóról, vagy éppen papír alapú kiadványokról, de ide sorolandók a nemzeti és nemzetközi rendezvények, vásárok is, ahol személyesen találkozhatnak, beszélgethetnek az AKIS szereplői egymással.

A civil szervezetek szerepe elsősorban a fogyasztók és termelők egymás közötti kapcsolatát a személyes jelenléttel erősíti.

Horizontálisan az agrár-élelmiszergazdaság minden területén tevékenységet végzők érdekképviseletét a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (NAK) látja el, a termeléstől, a feldolgozáson keresztül a kereskedelemig, tekintettel arra, hogy Magyarországon a kamarai tagság kötelező. A NAK a tudásátadásban is komoly szerepet tölt be azzal, hogy – többek között - szervezi a szaktanácsadók képzését és vizsgáztatását, elvégzi a szaktanácsadói tevékenységgel összefüggő koordinációs feladatokat, valamint kialakítja, vezeti és közzéteszi a szaktanácsadók és a szaktanácsadó szervezetek szaktanácsadói névjegyzékét, kapcsolatot tart az Európai Unió tagországainak mezőgazdasági és vidékfejlesztési szaktanácsadó szervezeteivel (Magyar Közlöny, 2019). A NAK mellett két szakmai kamara is jelentős szerepet tölt be a tudásátadás területén: az egyik a Magyar Növényvédő Mérnöki és Növényorvosi Kamara (MNMNK) a másik a Magyar Állatorvosi Kamara (MÁOK).

Az MSZR jogszabályban rögzített keretek mentén, a Nemzeti Agrárgazdasági Kamarán belül működő Országos Szaktanácsadási Központ koordinálásával működik. Az MSZR alapvetően a szaktanácsadási tevékenységhez kapcsolódó szabályozást és koordinációt jelent, viszont a rendszer része a Nemzeti Agrár tanácsadási Bizottság (NATaB). A Bizottság javaslattevő, véleményező jogkörrel közreműködik a mezőgazdasági és vidékfejlesztési szaktanácsadással összefüggő egyes feladatok összehangolásában.

A NATaB tagjait a NAK javaslatára az agrárminiszter nevezi ki. A kamara javaslatának célja az volt, hogy a szaktanácsadási rendszerhez kapcsolódó valamennyi szereplő képviselve legyen a bizottságban, így a döntéshozói szinttől, az agrár-felsőoktatáson, a kutatói, a szakmai és érdekképviseleti szinten át a gyakorlatban résztvevőkig. A tagi összetétel alapján elmondható, hogy a NATaB gyakorlatilag az AKIS szereplőit fedi le.

7. ábra A Nemzeti Agrár tanácsadási Bizottság összetétele. Forrás: NAK (2020)

Mezőgazdasági termelők (mezőgazda/erdőgazda, élelmiszer-előállítók)

A KSH adatai szerint a mezőgazdaságban, erdőgazdálkodásban, halászatban foglalkoztatottak száma 2019-ben 210.700 fő vett részt, ugyanebben az évben élelmiszeriparban foglalkoztatottak száma 145.100 fő volt. A KSH 2016 évi összeírása alapján a mezőgazdaságban dolgozók korösszetétele az alábbiak szerint alakult: a 65 év felettiek aránya 31 %-ot, míg a 35 év alattiak aránya 6 %-ot tett ki. (A gazdaságok számának csökkenésével párhuzamosan, összesen 20 %-kal csökkent az 55–64 éves korosztályba tartozók száma.) A gazdaságok számát tekintve 416.000 egyéni gazdaság, és 9.000 szervezet működött 2016. évben. 2024-ben a gazdaságok száma elérte a 450.000-et, amelyből a szervezetek száma 80.000 volt. A KSH 2023-as helyzetkép előzetes adatai alapján a mezőgazdaság munkaerő-felhasználása 275.000 fő teljes munkaidős tevékenységnek felelt meg. A KSH Agrárium 2023-as gazdaságszerkezeti összeírása szerint 2023. évben a gazdálkodók átlagéletkora 58 év volt, ezek közül 9,1 % rendelkezett felsőfokú agrárvégzettséggel. A statisztikák alapján a 25-44 év közötti korosztályba tartozók rendelkeznek a legtöbb felsőfokú agrárvégzettséggel.

Kormányzati szektor és háttérintézményei, hatóságok

Az Agrárminisztérium (AM) a mezőgazdaságért, élelmiszeriparért, halászatért, erdészetért, környezeti, természeti erőforrásokért, vidékfejlesztésért felelős. A tárca kiemelt célja a tudásalapú fenntartható és versenyképes agrárgazdálkodás, a stabil élelmiszer-előállítás, egyúttal az élhető vidékhez szükséges intézkedések meghozatala és azok támogatása.

Az Innovációs és Technológiai Minisztériumhoz (ITM) az ipar, a kereskedelem, az innováció, a kutatás, a klímaváltozás, és a hulladékgazdálkodás, az Emberi Erőforrások Minisztériumhoz (EMMI) pedig, a felsőoktatás

és a szakképzés (kivéve az agrárszakképzés) tartozott 2022. évig. A jelentés írásakor a Kulturális és Innovációs Minisztériumhoz (KIM) többek között a felsőoktatás, a szakképzés, az innováció, és a vállalkozásfejlesztés tartozik. Az Energiaügyi Minisztériumhoz (EM) többek között a körforgásos gazdaság, a hulladékgyártás, a környezetvédelem, a fenntarthatóság, az energiapolitika, és a klímapolitika tartozik. A minisztériumok munkáját olyan háttérintézmények segítették 2022-ig, mint például a Nemzeti Agrárkutató és Innovációs Központ (NAIK). Az átszervezések okán a NAIK 2022. februárjától a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetemhez csatlakozott, míg az Agrárgazdasági Kutató Intézetet munkáját jogutódja, az Agrárközgazdasági Intézet Nonprofit Kft.-ként (AKI) folytatja tovább. Ezenkívül vannak olyan hatóságok, amelyek információs füzeteket jelentetnek meg, információs kampányokat szerveznek, így ilyen szempontból az AKIS részét képezik. Például a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH, ami az AM-hez tartozik) is készít tájékoztató füzeteket, ill. kampányokat is szervez a fogyasztók részére, ösztönözve a lakosságot az élelmiszerek tudatos, biztonságos kiválasztását segítve.

Iskolarendszeren belüli, és iskolarendszeren kívüli oktatás: Középfokú oktatás (szakiskolák), felsőoktatás (egyetemek, főiskolák), felnőttképzés

A középfokú oktatást, a mezőgazdaságban és az élelmiszer-feldolgozás területén az országos szintű középfokú agrárszakképzés bázisát az Agrárminisztérium fenntartásában működő agrárszakképző iskolák adják. Az oktatás minőségére további fejlesztési igény mutatkozik. Az intézményeket az alulfinanszírozottság jellemzi, és az ágazat alacsony vonzereje miatt nagyon nehéz megtalálni a megfelelő színvonalú, magasan képzett oktatókat a tanításhoz (alacsony a diákok, oktatók, és szakmai hozzáértők száma), melyet a döntéshozók is felismertek. 2020. július 1-vel az addigi 47 agrár-szakképző iskolát 5 agrárszakképzési centrumba integrálták: Közép-magyarországi Agrárszakképzési Centrum, Alföldi Agrárszakképzési Centrum, Déli Agrárszakképzési Centrum, Északi Agrárszakképzési Centrum, Kisalföldi Agrárszakképzési Centrum. A szakképzés fejlesztése érdekében lényegesen nagyobb hangsúlyt kívánnak adni a térség gazdasági szereplőivel történő együttműködésnek, a gazdálkodás hatékonyságának, és a kihasználtság javításának.

Nemzetközi összehasonlításban a magyar felsőoktatás az agráriumban jól reprezentált. Az AKIS-ban az egyetemek fontos szerepet játszanak, mivel tudástranszfer központként is funkcionálnak: kutatási-, oktatási- és szaktanácsadási tevékenységet is folytatnak, ilyen módon szerepet játszanak az innováció területén a fiatal generáció ösztönzésében. Az egyetemek közreműködésével demonstrációs gazdaságok (mintagezdaságok) működnek, ahol a hallgatók megismerkedhetnek új technológiákkal és a legfrissebb kutatási eredményekkel. Jó példa erre a Széchenyi István Egyetem (SZE) mintagazdasági hálózata, amely több mint 60 mintagazdaságból/mintaüzemből és elismert gyakorlóhelyből áll. A mintagazdasági hálózat a teljes agrárvertikumot felöleli és fontos eszköze az egyetemi kutatási eredmények gyakorlatba való átültetésének. A Széchenyi István Egyetem fontos szerepet tölt be a nemzetközi szaktanácsadási hálózatok munkájában, így teljes jogú tagja az IALB (Internationale Akademie für ländliche Beratung), az EUFRAS (European Forum for Agricultural and Rural Advisory Services) és a SEASN (South Eastern Europe Advisory Service Network) szaktanácsadói szervezeteknek is. A Széchenyi István Egyetem munkatársai már idejekorán felismerték a mezőgazdasági szaktanácsadási szolgáltatás jelentőségét, így olyan kurzusokat is indítanak, amelyek nagy hangsúlyt fektetnek a "soft készségek" (soft skills) fejlesztésére. Az ilyen típusú készségek kulcsszerepet töltenek be a hatékony ismeretátadásban, ezért a szaktanácsadási munkában is alapvető szerepet játszanak. A SZE munkatársai arra törekednek, hogy uniós szintű együttműködésekben és projektekben is részt vegyenek, ezzel hangsúlyozva a felsőoktatási képzés jelentőségét. A magyar agrárfelsőoktatásban a diplomás hallgatók száma csökken, továbbá azon hallgatók, akik diplomát szereznek, nem feltétlenül a saját szakterületükön belül helyezkednek el. Egyre nagyobb szükség mutatkozott egy jól szervezett és lokális igényeket kielégítő felsőoktatási struktúrára. Ennek szükségét felismerte az oktatási rendszer, így 2020-ban a felsőoktatási szektor jelentős átalakuláson ment/megy keresztül, ami új finanszírozási alapokra helyezi a működést. Az ezzel elérni kívánt cél a hatékonyabb, korszerűbb oktatás, a minőségi tudásátadás jegyében. A modellváltó intézmények alapítói- és fenntartói joga közvetlen állami kézből vagyonkezelő alapítványokhoz kerültek, ezzel megújítva az agrár-felsőoktatást.

A felnőttképzésben 2020. szeptember 1-jén új képzési rendszer indult el, ami a gazdaságban zajló változásokra kíván reagálni azzal, hogy az új igényeknek megfelelően indít képzéseket a jövőben, ezzel teljes struktúraváltást

hajt végre az ágazatban. A cél az, hogy a képzések minősége mérhető legyen, az adminisztratív terhek csökkenjenek, továbbá növekedjen a képzésbe bevontak száma. A(rendszer egyik eszköze az új Felnőttképzés Adatszolgáltatási Rendszer (FAR) bevezetése. A pandémia hatására az online képzések jelentősége megnőtt, de ennek ellenére számos jelenléti képzést is találunk a felnőttképzési piacon. Egyre nagyobb teret hódítanak az úgynevezett mikroképzések (mikrotanúsítványt adó képzések), melyek rugalmas lehetőségeket biztosítanak mind munkavállalói, mind munkaadói oldalról.

Kutatóközpontok, kutatóintézetek

2019-ig a mezőgazdasággal kapcsolatos alapkutatást az állami tulajdonú Magyar Tudományos Akadémiához (MTA) tartozó Agrártudományi Kutatóközpont (ATK) végezte, az MTA-ATK honlapján található információk szerint. Az ATK speciális helyzetéből adódóan, erős alapkutatási tevékenységgel rendelkezik, továbbá a gyakorlatban közvetlenül hasznosítható fajtáival és szabadalmaival a magyar mezőgazdaság szántóterületének jelentős hányadára biztosít biológiai alapokat, ezáltal meghatározó befolyással rendelkezik a növénytermesztési ágazatra. Európai szinten mérve is jelentős bázisa az agrártudományoknak és nagyban hozzájárul a szakmai- és tudományos ismeretátadáshoz. Az ATK az Állatorvos-tudományi Intézet, a Mezőgazdasági Intézet, a Növényvédelmi Intézet és a Talajtani és Agrokémiai Intézet munkáját koordinálja.

Szintén az MTA-hoz tartozik az Ökológiai Kutatóközpont (ÖK) melynek fő feladata a biológiai sokféleség és az ökoszisztémák magas színvonalú kutatása, beleértve a vízi és szárazföldi élővilágot. Az intézmény elsősorban ökológiai kutatásoknak ad otthont, de számos vizsgálat kapcsolódik a mező- és erdőgazdálkodás biodiverzitásra kifejtett hatásához.

A Szegedi Biológiai Kutatóközpont (SZBK) a nemzetközileg elismert magyar élettudományi kutatások meghatározó intézménye. A kutatott témák a molekuláris és sejtbiológia számos területét ölelik fel, s a baktériumok ipari hasznosításától a természetett növények irányított nemesítésén át az emberi egészség és a környezetvédelem kérdéséig terjednek. Az SZBK döntően a tudományos alapkutatások műhelye, de az ott dolgozó kutatók kezdeményező szerepet játszanak biotechnológiai vállalkozások életre hívásában, menedzselésében, valamint oktatási feladatok ellátásában is.

Mindhárom fent említett szervezet az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat (ELKH) irányítása alatt végezte tevékenységét 2019. közepéig.

Az ELKH jogutódja a HUN-REN Központ lett 2019. szeptember 1-jétől. Magyarország új innovációs stratégiájának fókuszában a tudásalapú gazdaság megerősítése, a kutatóhelyek, az egyetemek és a gazdaság összekapcsolása áll ezért a korábbi ELKH hálózat új néven, HUN-REN Központként folytatja működését, amely a központilag finanszírozott kutatóhálózat felügyeletéért és fenntartásáért felelős. A HUN-REN kiterjedt, tizenegy kutatóközpontból, hét kutatóintézetből és 116 támogatott kutatócsoportból álló hálózat egyetemeken és közintézményeken egyaránt részt vesz az alap- és alkalmazott kutatások mellett számos tudományterületen (pl. természettudomány, élettudomány, társadalomtudomány, stb.). Működése során a kutatási hálózaton belül több mint egy évszázad alatt felhalmozott tudásvagyon sokszínűségére épít.

A Kulturális és Innovációs Minisztérium 2023. júniusban elindította a Neumann János Programot, amely Magyarország új innovációs stratégiája. A program célja az egyetemek és a gazdaság összekapcsolása. A Program fókuszában a tudásalapú gazdaság megerősítése áll, felhasználva a meglévő intézményekben dolgozók tudását, ill. ezen tudás jövőbeni fejlesztését, továbbá, új programok megvalósítását. További cél a tudástermelő rendszerek (egyetemek, kutatóintézetek), valamint a gazdasági szereplők közötti együttműködések erősítése, a gazdasági-, társadalmi-, és az intellektuális/tudományos hatás növelése, és ezek mérése. Ennek eredményeképpen a KFI támogatásokban megfelelő eredmény- és hatásindikátorok folyamatos és adekvát mérése és hatásértékelése (pl. jövedelemtermelő szabadalmak, termék, árbevétel, minőségi publikációk stb.).

A tudásátadás- és ismeretátadás jól működő csatornája, amely bibliográfiai adatbázisként a magyarországi kutatók tudományos eredményeinek tárháza (akár teljes szöveg-tartalmi eléréssel) a Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT), ami feladatát az MTA Könyvtár és Információs Központ közreműködésével látja el a honlapjukon található információ szerint. Az alkalmazott kutatások alapvetően az egész országra kiterjedő Nemzeti Agrárkutatói és Innovációs Központba (NAIK) koncentrálódnak 2021-ig. (Agrárgazdasági Kutatóintézet;

Agrár-környezettudományi Kutatóintézet; Állattenyésztési, Takarmányozási és Húsipari Kutatóintézet; Élelmiszer-tudományi Kutatóintézet; Erdészeti Tudományos Intézet; Gyümölcs- és Dísznövénytermesztési Kutatóintézet; Halászati Kutatóintézet; Mezőgazdasági Biotechnológiai Kutatóintézet; Mezőgazdasági Gépesítési Intézet; Öntözési és Vízgazdálkodási Kutatóintézet; Szőlészeti és Borászati Kutatóintézet; Zöldségtermesztési Önálló Kutató Osztály; Növénytermesztési Önálló Kutató Osztály), ill. az Agrárminisztériumhoz tartozó egyéb intézetekhez. Az intézetek kutatásokat végeznek, de részt vesznek a gazdálkodók felé irányuló ismeretek átadásában is, szemináriumok szervezésében, tanácsadás vagy kísérleti állomáslátogatások formájában. A NAIK 11 kutatóintézete 2021. február 1-től csatlakozott a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetemhez (MATE) azzal a céllal, hogy a kutatói és egyetemi szféra szorosabban kapcsolódjon össze ezzel segítve az oktatást és a kutatás-fejlesztést az agrárium modernizálása területén.

A technológiai kutatás mellett 2021-ig a NAIK részét képezte az Agrárgazdasági Kutatóintézet (AKI) is, amely a magyar agrárgazdaság vezető, államilag finanszírozott kutatóintézete. Az Agrárközgazdasági Intézet (AKI) egyharmada kutatásokkal-, míg a többi részleg adatkezeléssel- és statisztikai információk elemzésével foglalkozik. Ezen tevékenységek révén az AKI segíti az Agrárminisztériumon keresztül a magyar kormány gyakorlati kutatásra irányuló munkáját és tudományos támogatást nyújt az agrárpolitika döntéshozói számára; ugyanakkor az eredményeket a mezőgazdaság szereplők számára is elérhetővé teszi. A hazai kutatás-fejlesztés és innováció kormányzati szintű koordinációját és kiszámítható finanszírozásának stabil intézményi rendszerét hivatott biztosítani a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH). A Hivatal feladata, hogy kialakítsa a hazai kutatás-fejlesztés és innováció (KFI) kormányzati koordinációjának és kiszámítható finanszírozásának stabil intézményi rendszerét, biztosítva a rendelkezésre álló források hatékony, átlátható és értékkeremtő felhasználását. Az NKFIH a jövőre vonatkozó magyar KFI stratégia megújításával foglalkozik, továbbá a központi kutatásfinanszírozási alapot kezeli, mint az ITM jogutódja, vagyis a Kulturális és Innovációs Minisztérium háttérintézménye. Az NKFIH Hivatal célkitűzése a nemzeti innovációs rendszer megerősítése, a tudományos központok, vállalatok és vállalkozások dinamikus együttműködésének ösztönzése, a vonzó innovációs környezet kialakítása. Az NKFIH készíti elő Magyarország tudományos kutatási-, fejlesztési- és innovációs stratégiáját, kezeli a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alap forrásait, képviseli Magyarország Kormányát és a magyar KFI közösséget a nemzetközi és európai KFI szervezetekben.

Fontos megemlíteni a kutatóintézetek között az Ökológiai Mezőgazdasági Kutatóintézetet (ÖMKi), amely Magyarország egyetlen ökológiai specializálódott kutatóintézete, erős nonprofit háttérrel. Kutatásai olyan témákra összpontosítanak, melyek jelentős és újszerű eredményeket szolgáltatnak az ökológiai élelmiszertermelés gyakorlata számára. Kiemelkedő jelentőséggel bír a magyar biogazdálkodók számára, hogy az ÖMKi szaktanácsadási és kutatási szolgáltatásokat is nyújt.

A Bay Zoltán Alkalmazott Kutatói Közhasznú Nonprofit Kft. - részben mezőgazdasági célú profiljával - kutatásokat végez többek között az agro-biotechnológia, a biomassza alapú gazdaság és a körforgásos gazdaság területén, a honlap szerint. Ez a szervezet alapította a Magyar Bioeconomy Klasztert, ami a magyarországi biomassza-alapú gazdasági szektort segíti.

Szintén a tudásátadást és az innovációt segíti az Agrárinformatikai Klaszter, amelynek célja, hogy a működő kapcsolatrendszerén keresztül az informatikai-, agrár- és élelmiszeripari ágazat szereplőit hatékonyan képviselje a döntéshozók felé, továbbá segítse a kommunikációt a felek között.

Összességében elmondható, hogy az állami kutatóintézetek és egyetemek keretein belül a kutatók és oktatók egyben tanácsadói, képzési szolgáltatást is nyújthatnak, de a mezőgazdasági ágazatban valójában nem létezik olyan állami szervezet, amelynek kizárólagos célja a tanácsadási szolgáltatás nyújtása.

Szaktanácsadás, szaktanácsadók és szaktanácsadói szervezetek

A tudásátadásban és az újítások gyakorlati alkalmazásában, azok elterjesztésében kiemelkedő szerepe van a szaktanácsadásnak, amelyet az Országos Szaktanácsadási Központ (OSzK) fog össze. Az OSzK koordináló, nyilvántartó és ellenőrző szerepkört tölt be a hazai Mezőgazdasági Szaktanácsadási Rendszer (MSzR - Farm

Advisory System (FAS), ami az EMVA forrásból támogatható szaktanácsadás) keretein belül, annak feladatai- és szereplői között. Feladatait a 16/2019. (IV.29.) AM rendelet (2022. január 14-től felváltotta az 1/2022. AM rendelet), valamint a Magyar Agrár-, Élelmiszergazdasági és Vidékfejlesztési Kamaráról szóló 2012. évi CXXVI. törvény, 15/B. paragrafus határozza meg. Operatív feladatait a NAK saját szervezeti keretein belül látja el a Szakképzési és Szaktanácsadási Igazgatóság Szaktanácsadási csoportja. Többek között itt érhető el a szaktanácsadók nyilvántartása, illetve a szaktanácsadók képzését és vizsgáztatását érintő információk összessége, olvasható a NAK honlapján. 2019-ig alapvetően csak a támogatott szaktanácsadáshoz kötődő szaktanácsadók nyilvántartása tartozott az OSzK feladatkörébe, azonban a fent hivatkozott jogszabály értelmében, az ágazathoz kapcsolódó szakterületen szaktanácsadási tevékenységet folytató természetes személy és szervezet részére is kötelező a bejelentkezés. Ennek értelmében nemcsak a független, de a kereskedelmi érdek mentén szaktanácsadást folytatók is a rendszer részei.

Magyarországon a nyilvántartás szerint 1307 fő természetes személy továbbá 164 szervezet (2024. április), nyújt szaktanácsadási szolgáltatást, ezeknek a szaktanácsadóknak nagyon fontos szerepe van a Közös Agrárpolitika (KAP) támogatások elérésében, a környezetvédelmi- és adminisztratív követelmények által támasztott szigorú megfelelésben. Az ilyen típusú szolgáltatásra nagy szükség van, mivel a gazdák nem minden esetben járatosak az adminisztratív feladatok elvégzésében, ill. az adminisztratív teher miatt jelentős lenne a munkából való kiesésük, továbbá vannak olyan területek az országban, ahol a gazdálkodók számítástechnikai ismerete is fejlesztésre szorul. Ugyanakkor a vidékfejlesztési pályázatok-, a projektmenedzsment adminisztratív oldalról történő elvégzésben és megírásában és benyújtásában kulcsszerepet töltenek be a szaktanácsadók. Egyre jobban érezhető a növekvő kereslet a technológiai szaktanácsadás iránt is (új technológiák, precíziós gazdálkodási eszközök, ökológiai gazdálkodási megoldások, integrált növényvédelem, öntözés javítása). A szaktanácsadók és szaktanácsadó szervezetek olyan hálózatként működnek Magyarországon, amelyre a mezőgazdasági termelők valóban támaszkodhatnak. Itt szükséges megjegyezni, hogy a közép vállalkozások, ill. a nagyobb gazdaságok saját tanácsadókkal (saját alkalmazottakkal) rendelkeznek.

A speciális jellegű technológiai szaktanácsadást néhány, általában külföldi magánszemély vagy cég alkalmazza. Ezeket a közepes- vagy nagyméretű speciális gazdaságok veszik igénybe, olyanok, amelyeknek valóban egyedi szaktudásra van szükségük (pl. sajtókészítéshez francia-, borkészítéshez olasz-, eper termeléshez holland szaktanácsadó).

A mezőgazdasági alapanyagokat gyártó társaságok (inputanyag-gyártók): egyéni érdekeik mentén adnak szaktanácsot, ilyen módon nem pártatlanok, de jelenlétük és befolyásuk számottevő a magyar agrárszektorban. Vezető szerepet töltenek be a technológiai támogatásban, tudásátadásban. Főként herbicidekkel, műtrágyákkal, vetőmagokkal és mezőgazdasági gépek forgalmazásával foglalkoznak.

2024. április 1-től a NAK új szolgáltatási elemekkel bővített falugazdász tanácsadó (általános tanácsadói) hálózatot működtet, országszerte több, mint 700 fő általános tanácsadó foglalkoztatásával. A hálózat elsősorban a gazdálkodók adminisztratív terheit kívánja csökkenteni. Az eddigi feladatokon túl egyebek mellett segítik majd a gazdálkodási napló vezetését, valamint az állat- és területalapú támogatásokhoz, pályázatokhoz (agrár-környezetgazdálkodás, ökológiai gazdálkodás, Natura 2000 gyepek és erdők) kapcsolódó adminisztrációt, illetve a műholdas ellenőrzéshez kapcsolódó ügyintézés (Területi Monitoring Rendszer (TMR)), ha a gazdálkodó igényli azt. Részletes tájékoztatást és segítséget nyújtanak a vidékfejlesztési pályázatokban, a gazdálkodás jellemzői alapján személyre szabottan ismertetik lehetőségeket és a feladatokat. Ráirányítják a gazdálkodók figyelmét az aktuális szakmai kérdésekre, innovatív megoldásokra, a klímaváltozással járó kihívásokra, hogy tudatosan alkalmazzanak fenntartható gazdálkodási modelleket. A NAK falugazdász tanácsadó hálózata országosan mintegy ezer ügyfélszolgálati ponttal működik. Ezen felül számtalan más adminisztrációs feladatban segítik a gazdálkodókat, 2023-ban a falugazdászok összesen 1,3 millió ügyet intéztek a kamarai tagoknak. Emellett gyűjtik a termésbecsléshez, állapotminősítéshez szükséges adatokat, segítenek az időjárás káresemények felmérésében stb.

Szakmai- és szakmaközi szervezetek

Magyarországon számos olyan gazdaszervezet működik, amely egy adott ágazatra összpontosít (pl. szántóföldi gazdálkodás, erdészet, kertészet, juhtartás, stb.), de létezik olyan is, amely valamennyi gazdálkodó érdekképviseleti szerve, és így, a többi ágazati szervezet ernyőszervezeteként működik. Ilyen a gazdálkodók számára 2013-ban alapított agrár-érdekképviseleti szervezet, a Nemzeti Agrárkamara (NAK), amely 1200 fő alkalmazottat foglalkoztatott 2020. januárjáig országosan, tájékoztató tevékenységet láttak el, és segítették a kamarai tagokat a tevékenységükkel kapcsolatos kérdésekben. A 2024. márciusi NAK HR adatbekérés alapján a NAK létszáma 1260 fő, ebből a falugazdászok száma 700 főre emelkedett. A NAK felöleli és képviseli az egész agrár-élelmiszeripari ágazat szereplőit (a tagság kötelező a gazdálkodóknak, az élelmiszer-feldolgozóknak, a kereskedőknek és a szolgáltatóknak – azaz 400.000 tagnak összesen). Többletinformációt nyújt és tudástranszferként működik a tagok számára (rendezvények-, szemináriumok-, oktatások-, külföldi tanulmányutak szervezésével), személyesen, valamint tájékoztató kiadványokon keresztül. A falugazdászok országos hálózata, több mint 20 éves tapasztalattal rendelkezik az egész ország területén. A falugazdászok a helyi információszolgáltatás és tudásátadási pontok. A szolgáltatás kiterjesztése a határokon átnyúló területekre és a magyar kisebbségek számára is elérhető (az i2connect projekt keretében, 2024. júniusában határon túli magyar szaktanácsadó részére interaktív innovációs tréninget szerveztek. A NAK tagja többek között az Európai Gazdálkodók és Európai Termelőségvetkezetek tömörítő szervezetnek (COPA-CEGECA – Committee of Professional Agricultural Organisations-General Confederation of Agricultural Cooperatives), a Gazdálkodók Világszervezetének (WFO – World Farmers’ Organisation), a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Szaktanácsadók Európai Fórumának (EUFRAS – European Forum for Agricultural and Rural Advisory Services) és a Dél-kelet Európai Szaktanácsadási Hálózatnak (SEASN – South Eastern Europe Advisory Service Network), továbbá az Agrárkutatás Állandó Bizottság Agrár Tudásátadási- és Innovációs Rendszer Stratégiai Munkacsoportjának (SCAR AKIS SWG – Standing Committee on Agricultural Research Agricultural Knowledge and Innovation System). A NAK szervezetén belül, de független státuszban működik az Országos Szaktanácsadói Központ. Az OSZK feladatai: a tanácsadók regisztrációja, nyilvántartása és képzése, továbbá kapcsolatban áll más releváns AKIS szereplőkkel (pl.: Nemzeti Vidékfejlesztési Hálózat, Agrárközgazdasági Intézet, Széchenyi István Egyetem, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Ökológiai Mezőgazdasági Kutatóintézet, Agrárminisztérium stb.). A NAK felel az agrár-élelmiszeripari szakképzésért, regisztrálja és koordinálja a duális képzésben résztvevő diákokat és gazdaságokat, tanulmányi versenyek szervezését koordinálja, közreműködik a mester tanfolyamok és -vizsgák szervezésében, és az agrár-élelmiszeripari szakmák népszerűsítésében is.

Fiatal Gazdálkodók Szövetsége (AGRYA) a fiatal gazdálkodók felé irányuló tudásáramlás fokozása, és tudásátadása terén aktív. Programjaikkal a fogyasztók szemléletformálását és a fiatalok gazdálkodási kedvének előmozdítását segítik. Tekintettel arra, hogy korlátozott pénzügyi forrással rendelkeznek, az utóbbi időben egyre inkább együttműködnek a NAK-kal és együtt dolgoznak a generációs megújulás vonatkozásában.

Jelentős gazdaszervezetként működik a Magyar Gazdakörök és Gazdaszövetkezetek Szövetsége (MAGOSZ), amely a gazdák legnagyobb országos érdekvédelmi szervezete, vidéki hálózatát több száz helyi- és 19 vármegyei gazdakör-szövetség alkotja, működésével a korszerű, versenyképes családi gazdaságok kialakulását segíti.

Szövetkezetek, termelői szervezetek, termelői csoportok, szabályozó tanácsok, integrátorok

Számos olyan szakmai- és szakmaközi szervezet létezik Magyarországon, amely egy adott ágazat igényeire összpontosít, és az érdekképviselettel rendelkező politikai döntéshozók felé képviseli az adott csoportot, promócióval tájékoztatja a fogyasztókat az aktualitásokról, valamint az ágazat gazdálkodói számára információt, ismeretet- és egyéb szolgáltatást nyújt. Jó példa erre a Magyar Zöldség-Gyümölcs Szakmaközi Szervezet és Terméktanács (Fruitweb). A szervezet rendszeresen rendez szakmai napokat – még idegen nyelven is – egy adott témára összpontosítva, továbbá felméréseket végez, megvizsgálja a piaci lehetőségeket, tanácsot ad, támogató képzést nyújt, összeköti a gazdákat. Az aktív szerveződések független szaktanácsadást nyújtanak, elsősorban a saját szakterületükön. Hasonlóan működik a Délalföldi Kertészek Szövetkezete (DélKerTÉSZ), ami együttműködik az egyetemekkel annak érdekében, hogy kutatási tevékenység útján megoldja tagjai közös problémáit, továbbá segít a hallgatók számára a szakmai gyakorlatok megszervezésében is. Egy másik jó példa a Gyümölcsért Kft. kezdeményezése, amely a politikai döntéshozók, a kutatók és a termelők együttműködését segíti, vagy a MEGÉR-TÉSZ Szövetkezet, akik képzéseket szerveznek tagjaik részére a tudásátadás jegyében. Sok tenyésztési szervezet

működik, amely segíti az információáramlást a tenyésztők, az alapanyag-szolgáltatók és a tenyésztés iránt érdeklődő szereplők között. A Magyarországi Sertésenyésztők és Sertésstartók Szövetsége (MSTSZ) ernyőszerzetként fogja össze a Magyarországon bejegyzésre került sertésenyésztő szervezeteket. Az egyesület segíti az információáramlást és a termelők tájékoztatását: többek között az adott szabályozási rendelkezésekről, a KAP támogatási feltételekről, továbbá minden tenyésztővel napi kapcsolatban állnak, így azok igényeiről is rendszeresen készítenek felméréseket. A Juh- és Kecsketenyésztők Szövetsége is közvetlen kapcsolatot ápol a tenyésztőkkel: az információáramlás növelése mellett évről évre díjakat adnak a legjelentősebb gazdaságok számára. A Magyar Charolais Tenyésztők Egyesülete is jó példaként szolgál: a tagjait rendszeresen tájékoztatja mind szabályozási-, mind technológiai kérdésekben.

Vannak olyan integrátorok, amelyek specifikusan segítik a tudásáramlást, amellyel céljuk, a piaci kereslet növelése. Egy-egy ágazatba koncentrálnak, ilyen például a baromfiágazatban a Master Good Kft., amely integrálja a baromfitenyésztőket, szervezi és irányítja az elsődleges piacot, a gyártási folyamatokat, valamint az értékesítést is. Szoros szakmai kapcsolatot tart fenn a beszállítóival és különös figyelmet fordít képzésükre. Magyarországon 168 elismert Termelői Csoport és 5 elismert Termelői Szervezet működik, sajnos azonban az említett szervezetek nem mindegyike aktív. Sok szövetkezet részint kereskedelmi tagszerzetként működik, és nem nyújt igazi, releváns tanácsadást.

EU-s szereplők, kapcsolati hálók (hub-ok)

Az Agrárminisztérium – a fentebb említettek mellett – országos szinten működteti az EIP-AGRI Hálózatot (Európai Innovációs Partnerség a „mezőgazdasági termelékenységért és fenntarthatóságért”). A hálózat célja az agrárgazdaság és erdőgazdálkodási ágazat termékenyebbé, és fenntarthatóbbá tétele. Ezen keresztül segítséget nyújt az új kihívásokhoz történő alkalmazkodáshoz (piaci áringadozás, klímaváltozás, szigorúbb környezetvédelmi szabályok, élesebb verseny) az AKIS szereplői számára. Az EIP-AGRI hálózat működtetése (Service Point) a NAK-kal, az NAIK-AKI-val és a magyar NRN-nel együttműködésben történik. A tudást és az innováció terjesztését szolgáló infrastruktúrák és adattárak közül érdemes megemlíteni az EIP platformot (<https://eip.fm.gov.hu>), amely jelenlegi és a leendő magyarországi Operációs Csoportok (OG) számára lehetővé teszi az innovatív ötleteik regisztrálását, megosztását, valamint későbbi eredményeik publikálását. Az oldalon az Európai EIP hálózattal kapcsolatos hasznos információkat és híreket is követhetik az érdeklődők. Jelen tanulmány megírásáig 58 nyertes pályázatot tart nyilván az AM. A kormányzat egyszerűsített eljárási rendszer kiépítésére törekszik az agrár-élelmiszeripari ágazat innovatív kezdeményezései területén, emellett kulcsszerepet játszik a nemzetközi együttműködésekben, és a kutatók kapacitásépítésének előmozdításában nemcsak Magyarországon, hanem a szélesebb közép-kelet-európai makró-régióban is. Ilyen pl. a BIOEAST kezdeményezés, amely a Visegrádi országok élelmiszer-gazdasági és biogazdasági KFI érdekeit koordinálja és képviseli a fenntarthatóság és a biomassza-alapú gazdaság-, a tudásalapú mezőgazdaság-, az akvakultúra-, és az erdőgazdálkodás területén. A nemzeti AKIS jövője szempontjából az AM-AKI-NAK KAP stratégiai tervezés (2020-ig) és annak jövőbeni működtetése 2023-2027-es új KAP során kiemelkedően fontos, amelyre együttműködési megállapodást kötött egymással a három szervezet: a kormányzatot-, a tudományt-, és a gazdálkodók érdekeit képviselve.

A Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat titkársági feladatai (National Rural Network – NRN) a Herman Ottó Intézet Nonprofit Kft.-hez került 2020. április 1-től, így a titkárság szinergiában működik az Európai Unió Vidékfejlesztési Hálózattal (ENRD). A magyar területi hálózat, tájékoztatást ad a vidékfejlesztési intézkedésekről, továbbá felméréseket is végez. Az NRN 2020-tól az AM-hez tartozik, és célja a vidékfejlesztési kezdeményezések fokozása hazai pénzügyi forrásból, összhangban a nemzeti vidékfejlesztési programban meghatározott prioritásokkal. Az MNVH a vidékfejlesztésben érintett AKIS szereplőket hivatott hálózatba szervezni, úgy, hogy az a vidék megtartó erejét, társadalmi-gazdasági fejlődését, felzárkóztatását, és a támogatási források hatékony felhasználását széles körben elérhetővé tegye. 2024. januárjától a Herman Ottó Intézet Nonprofit Kft. látja el a KAP-hálózat Vidék- és térségfejlesztési Támogató Egység feladatait.

A magyar LEADER program a helyi közigazgatás, a vállalkozók és civil szervezetek összefogására épül. Célja az, hogy a kisközösségek saját kezükben tartják a tényleges, helyi szintű döntéseket. Földrajzilag összefüggő, 10 és

100 ezer közötti lakosságszámú település-csoportokat hoz létre az érintettek által kidolgozott térségfejlesztési stratégiák megvalósítására. Az egymás mellett élő és dolgozó szereplőket egyenrangú partnereknek tekinti, így közösen alakítják élőhelyüket, és ezen keresztül saját jövőjüket.

A fent bemutatott intézmények elkötelezettek az innováció és a hatékony ismeretátadás tekintetében, ezért számos hazai és nemzetközi projekt megvalósításában vettek vagy vesznek részt (I2Connect, FAIRShare, EUREKA, EURAKNOS, EFFECT, LIFE, EU-FarmBook, AEDIH, DAA+, NEFERTITI, ATTRACTISS, modernAKIS, Climate Smart Advisors, Climate Farm Demo).

Agrár- Élelmiszeripari szektor, inputanyag előállítók és forgalmazók, technológiai tanácsadás

A technológiai tanácsadást nyújtó inputanyag előállítók és forgalmazók jelenléte és befolyása az AKIS-ban rendkívül fontos és megkérdőjelezhetetlen. Vezető szerepet töltenek be a műszaki-technológiai tanácsadásban a gazdálkodók számára. Elsősorban műtrágyákkal, vetőmagokkal és mezőgazdasági gépek forgalmazásával foglalkoznak. Tekintettel arra, hogy „ingyenes” technológiai tanácsadást nyújtanak (megjegyzés: a szolgáltatás díja az alapanyagok árába beépítésre kerül, tehát valójában nem ingyenes), az ilyen típusú tanácsadás kielégítheti azon gazdálkodók igényét, akik nem veszik igénybe a független tanácsadást. Ezek az inputanyag előállító és forgalmazó cégek új technológiákon alapuló tudás-átadási módszereket fejlesztettek ki (technológiai tanácsadás), amelyek kiszolgálják a gazdákat a legfrissebb időjárás- és kártevő-előrejelzési, tápanyag-kezelési adatokkal, és egyéb információkkal, amelyeket e-mailben, sms-ben, hírlevélben, online hirdetési (pop-up-ok) alkalmazásokban juttatnak el ügyfeleik részére. Kulcsszerepet játszanak az új termékek és -technológiák népszerűsítésében, terjesztésében. Egyedülálló módon az egyik legnagyobb magyarországi input szolgáltató (integrátor) néhány évvel ezelőtt komplex tanácsadási szolgáltatást indított el Magyarországon, ún. holisztikus megközelítést alkalmazva a gazdaság méretének függvényében, díj ellenében (nem automatikus, vagyis nem épül be a termékek árába, hanem díj ellenében vehető igénybe).

Összefoglalva elmondható, hogy az AKIS többi szereplői számára az inputanyag előállító és forgalmazó vállalatok jó partnerek lehetnek a tanácsadásban, például a területi képviselői hálózatok felhasználásával, továbbá a „jó gyakorlatok” kereséséhez, felismeréséhez a már működő ügyfélhálózatuk hasznos lehet, mert rajtuk keresztül az érintett- és érdekelt gazdaságok bevonhatók az AKIS-ba.

Mezőgazdasági- és élelmiszeripari feldolgozók

Az élelmiszer-feldolgozók aktivitása mérsékelt a tudásáramlás és a tudásátadás vonatkozásában. Jó példa azonban az ilyen interakcióra egy adott feldolgozó vállalat konkrét elvárása a szállítóval szemben (ismeretátadás az új technikai, technológiai elvárásokkal szemben). Ez azonban inkább a nagy, akár nemzetközi anyavállalati háttérrel rendelkező szereplőkre jellemző, akik sok esetben saját, teljes mértékben felszerelt kutatói bázissal rendelkeznek, vagy ennek hiányában anyagi körülményei lehetővé teszik a kutatások megvásárlását. Az élelmiszerlánc közepes, de főként kisebb résztvevőinek ugyanakkor mind saját kutatási, mind anyagi lehetőségei korlátozottak. Az élelmiszeriparon belüli tudásmegosztás ösztönzésére egy sor lehetőség áll rendelkezésre, beleértve a hálózatok kialakítását (pl. tudásközpont), az együttműködést az egyetemekkel, kutatóműhelyekkel és a legjobb gyakorlatok megosztását. Az élelmiszer-feldolgozó ágazatban azonban még nem találták meg a tudásmegosztás széles körben alkalmazható legjobb gyakorlatokat.

Pénzügyi szervezetek bankok

Az mezőgazdasági ágazat finanszírozási forrásainak biztosítása szempontjából fontos szerepe van a pénzintézeteknek, pénzügyi szereplőknek. Továbbá az egyes pénzintézetek szakosodott formában együttműködnek az érintett szereplőkkel, hogy olyan konstrukciókat dolgozzanak ki, amellyel segíthetik az ágazati beruházásokat, és az innováció terjedését. AKIS szereplőként a hatékony ismeretátadásra és az ügyfelek minőségi kiszolgálására törekednek.

Civil szervezetek: alapítványok, egyesületek, tanácsok

Magyarországon a civil szervezetek is részt vállalnak az ismeretátadásban, azonban csak bizonyos területeken vannak jelen, mert speciális céllal jöttek létre. Például a Zsörk Alapítvány, amely az agrár-erdőgazdálkodást segíti, vagy a szójababtermelést támogató Magyar Szója és Fehérjebab Egyesület, ill. a Kisléptékű

Termékelőállítók és Szolgáltatók Országos Érdekképviseletének Egyesülete (KISLÉPTÉK), amely a kisebb élelmiszer- előállítókat támogatja, továbbá az Éltető Balaton-felvidéki Egyesület, ami egy kifejezett vidéki térség fejlesztésével foglalkozik.

Online média, hírportálok, kiállítások, vásárok

A gyakorlati oldal szemléletformálásában, tájékoztatásában kiemelt befolyásoló erőként szerepel a média, hírportálok, illetve kiállítások és vásárok. Az agroinform.hu és az agrarszektor.hu például nagyon népszerű mezőgazdasági portálok, ahol a gazdák/termelők a legújabb technológiai információkat szinte azonnal elérhetik. Kiemelendő információátadó még a Portfolio internetes hírportál, amely a gazdasági- és a pénzügyi oldal találkozásának platformja: rendszeresen szervez magas színvonalú konferenciákat, ahol kutatóintézeteknek, gazdálkodó szervezeteknek, politikai döntéshozóknak és a bankszektor szereplőinek is lehetősége van kifejezni a véleményüket az adott téma kapcsán. Az Agro Napló szintén jól ismert hírportál, amelynek saját magazinja van, továbbá rendezvényeket is szervez az agrárium szereplői számára.

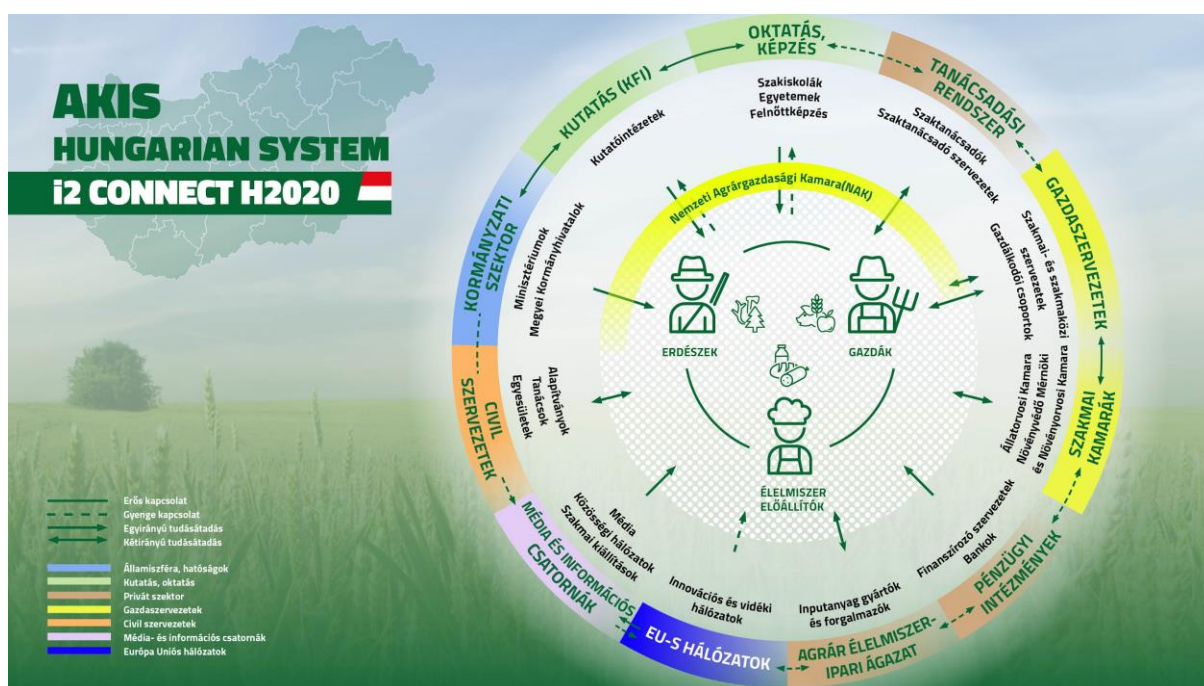
Fontos megemlíteni az ország legnagyobb szakvásárait és konferenciáit: a Precíziós Gazdálkodási Konferenciát és Kiállítást (PREGA), az Országos Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Kiállítást (OMÉK), a Hungexpo szervezésében az AGROmashEXPO és AgrárgépShow kiállítást és vásárt, a NAK Szántóföldi Napokat, továbbá a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara és a NAK szervezésében a Szakma Sztár Fesztivált, ahol az agrárszakmákat ismerhetik meg a pályaválasztás előtt álló diákok.

2.4 AKIS DIAGRAM

A magyar AKIS központi szereplői a gazdák, erdészek, és élelmiszer-előállítók. Az ő munkájukat segíti az őket körülvevő intézményrendszer, úgy mint a kormányzati szektor, a kutatás-fejlesztés, az oktatás, a tanácsadási rendszer (Országos Szaktanácsadási Központ), a különböző gazdaszervezetek, szakmai kamarák, továbbá a pénzügyi intézmények, EU-s hálózatokon keresztül, a média- és információs csatornák, és civil szervezetek.

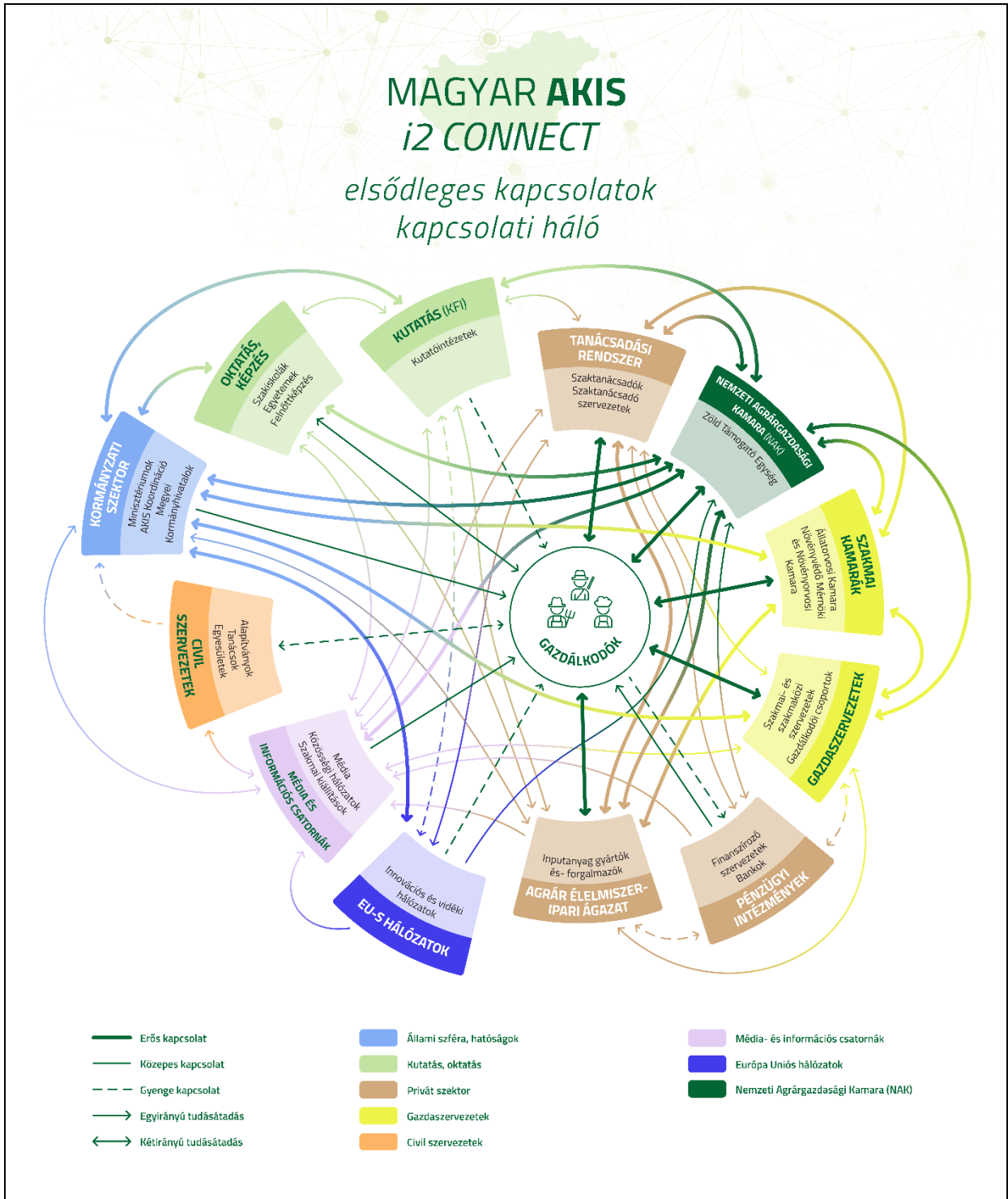
Az AKIS szereplők közötti kapcsolatokat tekintve, lehetnek esetlegesek vagy rendszeresek, közvetlenek vagy közvetettek. A NAK különböző fórumok szervezésével (tematikus munkacsoportok (pl. NAK KAP AKIS almunkacsoport), egyeztetések, rendezvények, konferenciák, tájékoztatók stb.) segíti az egyes szereplők közötti kapcsolat kialakítását, a tudásátadást, ill. információáramlást. Az egyes szereplők között a NAK-tól független kapcsolatrendszer is kialakul és működik.

A magyar AKIS felépítését a 8. a (szereplőkre fókuszálva) és 8. b (a szereplők kapcsolataira, kapcsolatrendszerére fókuszálva) ábra mutatja be.

8. a. ábra A magyar AKIS. Forrás: saját szerkesztés (2020)

Az Agrárminisztérium 2023. év végén felállított nemzeti KAP hálózat irányítására vonatkozó feladatokat az minisztérium Agrármodernizációs Főosztálya, míg a koordinációs feladatokat a KAP Koordinációs Főosztály látja el. A szervezet összefogja, támogatja, felügyeli, és koordinálja, továbbá az EU felé képviseli a KAP Hálózatot alkotó együttműködő egységeket (ld. 6. ábra). Tekintettel arra, hogy a támogató egységek korábban is jó munkakapcsolatban voltak, a közöttük meglévő formális, és informális kapcsolat erős és intenzív. Az intézmények szakértői hatékonyan tudnak együtt dolgozni, az egymás közötti megértés és támogatás szoros és kölcsönös, ami a gazdálkodók szintjén hasznosul.

8. b. ábra A magyar AKIS kapcsolatrendszere. Forrás: saját szerkesztés (2024)

3. A SZAKTANÁCSADÁS TÖRTÉNETE, FEJLŐDÉSE MAGYARORSZÁGON

Kozári J. Szaktanácsadás (2007) című kiadványában részletesen kifejtésre kerül a Magyar szaktanácsadási rendszer kialakulása, fejlődése napjainkig. "A szaktanácsadás csírái Magyarországon a középkorban alakultak ki. Büszkéek lehetünk arra, hogy hazánk nemcsak Európában, hanem világszerte is az elsők között volt a mezőgazdasági szakoktatás és a hozzá kapcsolódó szaktanácsadás megszervezésében." Aztán úgy folytatja, hogy Magyarországon a szaktanácsadásról szóló első hiteles, írott dokumentum 1892-re datálódik. Az 1900-as évek elején, a szaktanácsadás intézményesített kerete elsősorban a mezőgazdasági szakoktatási hálózatban kezdett kialakulni, országos szervezetté azonban ekkor még nem vált. 1936-ban minden alsó- és középfokú mezőgazdasági szakoktatási intézmény címében és feladatkörében szerepelt a "Szakiskola és Mezőgazdasági Szaktanácsadó Állomás" elnevezés. A nagyüzemekre alapozott szaktanácsadási tevékenység 1965-ben vette kezdetét. A területhez és témához való kötöttség és a központi kijelölés megszűnt, önkéntes jelentkezéssel lehetett a Központi Szaktanácsadói Címjegyzékbe felvételt nyerni; a Címjegyzékbe vett szervezetek vezetőiből, és képviselőkből alakult meg 1968-ban az Országos Mezőgazdasági Szaktanácsadási Bizottság (OMSzB). A szaktanácsadási hálózat szűkös keretei az 1980-as évek végére országos kiterjedésűvé vált, és valamennyi mezőgazdasági nagyüzemet érintette. Ekkor mintegy 225 szaktanácsadó intézmény 7.100 szaktanácsadója dolgozott, elsősorban a nagyüzemek számára. Magyarországon a XX. század végére bontakozott ki az az irányváltás, amely a nyugat-európai országokban korábban már kialakult. Ezekben az országokban a szaktanácsadás tekintetében, továbbra is a mezőgazdasági termelők jelentették az elsődleges célcsoportot, azonban egyre jelentősebb szerepet kaptak a mezőgazdasági lakosságot képező egyéb csoportok is. A kormányok által támogatott vidékfejlesztési programok lehetővé tették a mezőgazdasági szaktanácsadók megjelenését. Cser (2001) közlése szerint ezek között a szaktanácsadó szervezetek között azonban nem volt megfelelő információs kapcsolatrendszer, hálózat kialakítva, sok részadat és hiányos információ gyűlt össze, amit nem tudtak kezelni és megfelelően felhasználni. Az iparszerűvé vált termelési rendszerekben különösen fontos volt az új ismeretek alkalmazása, új technológiák bevezetése, tehát a hasznos szaktanács is jelentős szerephez jutott. A termelési rendszerekhez szerződéses úton kapcsolódhattak a partnergazdaságok, gazdálkodók. Kozári (1993) szerint a termelési rendszerek szaktanácsadási tevékenysége is nagyban hozzájárult a magyar mezőgazdaság magas színvonalához. Ennek ellenére az ilyen típusú szaktanácsadás eltér a mai fogalmaink szerinti szaktanácsadástól. Az integrálódott termelőket általában az állami gazdaságok, termelőszövetkezetek szakemberei látták el szaktanáccsal, ritkábban a termelési rendszerek „tanácsadói”.

Magyarország 2004-ben csatlakozott az Európai Unióhoz. Hazánkban 2005 őszén kezdődött meg az agrár-szaktanácsadás rendszerének átalakítása a magyar kormány által bejelentett intézkedések és az EU 2003 őszén hatályba lépett rendeleteiben foglaltak figyelembevételével. Az átalakítás célja az volt, hogy a gazdálkodók igényeinek megfelelő és lehetőségeiket figyelembe vevő, több pilléren nyugvó, könnyen és olcsón igénybe vehető, magas színvonalú szolgáltató rendszer működjön. Mindez megfelel az EU 1782/2003/EK, 1698/2005/EK és 1974/2006/EK rendeletében meghatározott, 2007. január 1-től kezdődően minden tagország által kötelezően működtetendő Mezőgazdasági Tanácsadó Rendszerrel (MSZR) szemben támasztott követelményeknek. Az MSZR feladata, hogy a mezőgazdasági termelők és erdőgazdálkodók részére nyújtott szolgáltatás keretében pótolja, kiegészítse azokat az ismereteket, illetve szellemi kapacitásokat, amelyek a termelés minőségi javításához szükségesek.

A magyar MSZR szereplői: Országos Szaktanácsadási Központ (OSzK), Regionális Szaktanácsadási Központ (RSzK), Területi szaktanácsadási központ (TSzK), Szakmai szaktanácsadási központ (SzSzK), valamint Országos Szaktanácsadási Bizottság később Nemzeti Agrár-tanácsadási Bizottság (NATaB).

2014. szeptember 30-ig a Nemzeti Agrárszaktanácsadási, Képzési és Vidékfejlesztési Intézet (NAKVI) látta el az OSZK feladatait, azonban 2014. október 1-től, az OSZK a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (a továbbiakban: NAK) szervezeti keretein belül működik. A mezőgazdasági és vidékfejlesztési szaktanácsadói tevékenységről szóló 73/2015. (XI. 6.) FM rendelet értelmében támogatott szaktanácsadói tevékenység folytatására az jogosult, aki rendelkezik az e rendelet alapján a NAK által kibocsátott engedéllyel. Az engedélyezési eljárás a NAK által kezelt Elektronikus Szaktanácsadói Névjegyzékkezelő Rendszeren (ESzNR) keresztül kezdeményezhető. A

szaktanácsadók számára az alap- és a kötelező képzéseket, valamint a kapcsolódó vizsgákat a NAK szervezi és bonyolítja le. A Regionális Szaktanácsadási Központok (7 db, regionális földrajzi lefedettséggel) az agrár-felsőoktatási intézmények tudásbázisára alapozva segítették a területi szaktanácsadási központok szaktanácsadási munkáját, továbbá a szaktanácsadási szolgáltatások hatékonyságának növelése és új szaktanácsadási szolgáltatások kialakítása érdekében végezték a szaktanácsadók alap és kötelező továbbképzését. A Területi Szaktanácsadási Központok látták el a támogatott szaktanácsadási feladatokat, vagyis a tényleges gyakorlatban megvalósított tanácsadást. A 2007-2013-as időszakban 82 akkreditált TSzK működött, amelyek közül 2016-ban 23 szervezet végzett aktív szaktanácsadói tevékenységet. A Szakmai szaktanácsadási központok (SzSzK) az agrár-kutatóhelyeken, fejlesztő és szolgáltató, valamint egyetemi továbbképzési helyeken létrehozott szervezetek, melyek a saját szakterületükön belül a speciális problémák megoldásához nyújtottak segítséget a TSzK-k és a szaktanácsadók számára. A Nemzeti Agrár-tanácsadási Bizottság (NATaB) az irányító hatóság szakmai tanácsadó testületeként - javaslattevő, véleményező jogkörrel közreműködik a mezőgazdasági szaktanácsadással összefüggő egyes feladatok összehangolásában. A bizottság 2019-es megújításának célja az volt, hogy a szaktanácsadási rendszerhez kapcsolódó valamennyi szereplő képviselve legyen a bizottságban, így a döntéshozói szinttől, az agrárfelsőoktatáson, a kutatói, a szakmai és érdekképviselői szinten át a gyakorlatban résztvevőkig.

Összességében elmondható, hogy az agrárszaktanácsadási tevékenységnek nagy hagyománya van Magyarországon és az utóbbi években is dinamikusan fejlődött az ismeretátadás minősége és módszertana. Az utóbbi évtizedekben markáns változásokon ment keresztül a szaktanácsadási rendszer. A Nemzeti Agrárgazdasági Kamara létrehozásával új szintre emelkedett a gazdálkodók érdekképviselője és a szaktanácsadási szolgáltatás.

A covid 19 hatására kiemelt jelentőséget kapott az online eszközök és szoftverek használata a tanácsadások és a kommunikáció területén. Ezek beépültek a tanácsadási folyamatokba és a pandémia elmúlása után is szívesen használják a szolgáltatók és az ügyfelek is. Az online lehetőségek alkalmazásával a szaktanácsadók és szolgáltató szervezetek kommunikációjának hatékonysága erősödött.

4. SZAKTANÁCSADÁSI SZOLGÁLTATÁST NYÚJTÓ SZERVEZETEK RÉSZLETES BEMUTATÁSA

A magyar tanácsadási rendszer az úgynevezett "mixed" kategóriába sorolható, vagyis "Public and Farm Based Organization". A NAK koordináló, nyilvántartó szerepet tölt be az MSzR-ben (Farm Advisory System (FAS)) az EMVA forrásból támogatható szaktanácsadás keretein belül, annak feladatai- és szereplői között. Feladatait 2022. január 14-től az 1/2022. AM rendelet, valamint a Magyar Agrár-, Élelmiszer-gazdasági és Vidékfejlesztési Kamaráról szóló 2012. évi CXXVI. törvény, 15/B. paragrafus határozza meg. Operatív feladatait a NAK saját szervezeti keretein belül a Szakképzési és Szaktanácsadási Igazgatóság Szaktanácsadási csoportja látja el. Magyarországon minden tanácsadó szerepel a NAK által nyilvántartott szaktanácsadói névjegyzékben, és az általuk nyújtott szaktanácsadás a teljes gazdálkodói kör részére elérhető. Továbbá a mezőgazdasági szövetkezetek és egyesületek, pl: zöldség-gyümölcs termelők szövetkezetei, Magyar Juh- és Kecsketenyésztők Szövetsége vagy az Országos Magyar Méhészeti Egyesület saját tanácsadó hálózatot tartanak fenn tagjaik részére, többek között ezért tipizáltuk mixed rendszerként a hazai szaktanácsadási rendszert.

A szaktanácsadó szervezetek piaci alapon működő gazdasági társaságok vagy egyéni vállalkozók, akik tevékenységüket, szolgáltatásaikat jellemzően adott földrajzi területen, de gyakran akár országos lefedettséggel végzik. Szaktanácsadó szervezet kizárólag olyan szakterületre szerezhet jogosultságot, amely szakterületekre a közreműködő szaktanácsadói jogosultságot szerzett.

4.1 SZAKTANÁCSADÁSI SZOLGÁLTATÁST NYÚJTÓ SZERVEZETEK ÁLTALÁNOS BEMUTATÁSA

2019-ben Magyarországon 48 szaktanácsadó szervezet szerepelt a nyilvántartásban, közülük 24 db inputanyag forgalmazóktól független, ebből 17 db szervezet pedig támogatott szaktanácsadási tevékenység végzésére

jogosult. Nyolc szervezet nem végez kereskedelmi szolgáltatást, ugyanakkor támogatott szaktanácsadást sem folytat. A 2024-es áprilisi adatok szerint 164 szolgáltató szervezet szerepel a nyilvántartásban, melyből 107 darab inputanyag forgalmazóktól függetlenül szolgált.

Támogatott szaktanácsadó szervezet lehet, az a pályázati úton kiválasztott szervezet, amely az Európai Unió területén székhellyel, Magyarországon legalább telephellyel, a vonatkozó jogszabályban felsorolt tématerületeken tanácsadási szolgáltatást folytat olyan személyek részére, akik legalább részben az államháztartás alrendszeréből, európai uniós forrásból vagy nemzetközi megállapodás alapján egyéb programból finanszírozott támogatás jogosultjai lehetnek.

4.2 SZAKTANÁCSADÁSI POLITIKA, FINANSZÍROZÁSI RENDSZEREK

A magyar MSZR feladata, hogy a mezőgazdasági termelők és erdőgazdálkodók részére - a velük megkötött polgári jogi szerződés alapján - nyújtott szolgáltatás keretében pótolja, kiegészítse azokat az ismereteket, illetve szellemi kapacitásokat, amelyek a termelés minőségi javításához szükségesek. Az MSZR szereplőinek feladata a tényleges tanácsadás megvalósítása a kedvezményezettek részére a földgazdálkodással és a mezőgazdasági üzem vezetéssel kapcsolatban.

A támogatott szaktanácsadás kiemelt szerepet játszik abban, hogy a hazai termelők és élelmiszer-feldolgozók, valamint erdőgazdálkodók jól használhassák fel a támogatási forrásokat, ismerjék és betartsák a kötelezettségeiket és versenyképes, a fenntarthatóságot szem előtt tartó mezőgazdasági, élelmiszer-feldolgozási és erdészeti tevékenységet tudjanak végezni.

A 2014-2020-as programozási időszakra a Kormány a Partnerségi Megállapodásban célul tűzte ki az egész életen át tartó tanulásban való részvétel ösztönzését. A cél elérését a szaktanácsadó szervezetek együttműködésével tervezi megvalósítani a támogatott szaktanácsadásra irányuló pályázati felhívásban foglalt feltételek mentén. Magyarország Vidékfejlesztési Programjában az intézkedés célja az agrár-, erdő-, és élelmiszergazdaság szereplői számára az igényeiknek megfelelő olyan szakmai segítséget nyújtani, amely elősegíti elsősorban a hatékony tudásátadást és az innováció fokozását, továbbá a Vidékfejlesztési Programban érintett célcsoportok gazdasági versenyképességének növelését, figyelembe véve a fenntarthatóság, környezet-, és klímavédelem, valamint az erőforráshatékonyág követelményeit is. A szaktanácsadási tevékenység az erdőgazdálkodók esetében elsősorban a természetes élőhelyek megőrzésére, a vadon élő állatok, növények védelmére, továbbá a Víz Keretirányelv érvényesülésére, az élelmiszer-feldolgozók esetében az egészséges és biztonságos élelmiszerek előállítására irányul. Az intézkedés hozzájárul a KAP valamennyi átfogó célkitűzéséhez.

Az intézkedés keretében a szaktanácsadási szolgáltatás két különböző formában, egyéni és csoportos szaktanácsadás keretében történik az alábbi célterületeken:

1. egyéni szaktanácsadás:

- A) célterület: mezőgazdasági termelők;
- B) célterület: fiatal mezőgazdasági termelők;
- C) célterület: erdőgazdálkodók;
- D) célterület: vidéki térségekben lévő mikro-, és kisvállalkozásnak minősülő élelmiszer-feldolgozó vállalkozások részére.

2. csoportos szaktanácsadás:

- A) célterület: mezőgazdasági termelők;
- B) célterület: fiatal mezőgazdasági termelők;
- C) célterület: erdőgazdálkodók;
- D) célterület: vidéki térségekben lévő mikro-, és kisvállalkozásnak minősülő élelmiszer-feldolgozó vállalkozások részére;
- E) célterület: REL-együttműködés termelői.

Innovációs célok: A magas szintű és naprakész szakmai ismeretekkel és gyakorlattal rendelkező szaktanácsadók segítségével jelentősen növelhetők a gazdálkodók innovációs ismeretei, valamint az innovációk gyakorlati alkalmazásához is tanácsokat kaphatnak.

Klímapolitikai célok: A szaktanácsadók kiemelt feladata, hogy felhívják a szaktanácsadásban résztvevők figyelmét a klímapolitikai célokhoz hozzájáruló, azaz az üvegházhatású gázok kibocsátását, ill. energiafelhasználást csökkentő termelési módszerekre, ill. ezek alkalmazásához gyakorlati tanácsokat adjanak. A tanácsadásnak ki kell terjednie továbbá az éghajlatváltozás mérsékléséhez, és az ahhoz való hatékony alkalmazkodáshoz, a biológiai sokféleség és a vizek védelmének szem előtt tartását célzó gazdálkodáshoz, a környezeti teljesítmény növeléséhez. A támogatott szaktanácsadás jelentősége hazánkban leginkább a kis- és közepes méretű gazdaságok számára releváns. Ezek a gazdaságok, alacsony jövedelem szintjük miatt ritkán, vagy egyáltalán nem engedhetik meg, hogy saját szaktanácsadót foglalkoztassanak, ugyanakkor a tevékenységük időigénye miatt önállóan nehezen és gyakran későn jutnak megfelelő információkhoz. Kötelezettségeiket, lehetőségeiket így nem minden esetben ismerik és ezért azok betartása, vagy a lehetőségek kihasználása sem mindig megfelelő. Éppen ezért, mint ahogyan az EMVA rendelet is meghatározza, a gazdaságok szintjén a támogatott szaktanácsadásnak Magyarországon is ki kell terjednie az alábbiak közül legalább egyre:

1. Gazdálkodási követelmények, jó mezőgazdasági és környezeti állapot előírásai, üzemi szintre vonatkozó követelmények;
2. Éghajlatra, környezetre kedvező hatású mezőgazdasági gyakorlatok, a mezőgazdasági terület fenntartása;
3. VP-ben előírányzott, a mezőgazdasági üzemekre vonatkozó intézkedések;
4. Víz-keretirányelv követelményei;
5. Integrált növényvédelmi alapelvek;
6. Munkahelyi vagy a mezőgazdasági üzemi biztonsági előírások;
7. Mezőgazdasági gazdálkodás elindítása (választható gazdálkodási formák, számvitel, vállalatgazdaságtan, fiatal gazda alprogram);
8. Erdőgazdálkodási tématerület;
9. A vállalkozás gazdasági és környezeti teljesítménye.

Támogatott szaktanácsadói tevékenységet a 2014-2020 közötti időszakban a VP1-2.1.1-2.1.2-17 Mezőgazdasági, erdőgazdálkodási és élelmiszer-feldolgozáshoz kapcsolódó egyéni és csoportos szaktanácsadás felhívásra támogatási kérelmet benyújtott és a szolgáltatásra kiválasztott szaktanácsadási szervezetek valósítják meg.

A támogatott szaktanácsadásra kiválasztott szervezetekre vonatkozó elvárások:

1. ügyfél-azonosító megléte;
2. szaktanácsadói részt vettek és teljesítették a kötelező továbbképzéseket;
3. munkavégzésre irányuló jogviszonyban áll névjegyzéki szaktanácsadókkal;
4. szaktanácsadói által képesek a 1305/2013/EU rendelet 15. cikkben meghatározott témakörök közül legalább három témakörre szaktanácsot adni.

A támogatást igénylő csak olyan szervezet lehet, amely a jogszabályi feltételek szerint átlátható szervezetnek minősül.

A Vidékfejlesztési Program (2014-2020) támogatási időszak 2023-ban lezárult. Előkészítés alatt van a KAP ST pályázati kiírása a 2024-2028-ig tartó időszakra

4.3 SZAKTANÁCSADÁSBAN DOLGOZÓK ÉS AZ ISMERETÁTADÁS MÓDSZEREI

Magyarországon szaktanácsadási szolgáltatást a kapcsolódó jogszabály szerinti névjegyzékben szereplő jogi és magánszemélyek nyújthatnak. A szaktanácsadói munka során használt legfontosabb ismeretátadási módszerek az alábbiak:

- egyéni: farmlátogatás, hivatali konzultáció;
- csoportos: előadások; bemutatók szervezése;
- online eszközök használata: weboldal, blog, közösségi platformon szakmai aloldal, online kommunikáció (MS Teams, Google Meet, stb,..);
- írásos formában alkalmazott módszerek és
- tömegkommunikáción keresztüli módszerek.

Problémamegoldás esetén	Problémamegelőzés esetén
Cél az egyénre szabott javaslatok, megoldások átadása	Cél a problémák elkerülése
Farmlátogatás	Előadás
Hivatali konzultáció	Bemutató
Telefonos kapcsolattartás	Tömegtájékoztatás (televízió, rádió)
Írásos anyagok (e-mail, levél, emlékeztető)	Írásos anyagok (kutatási eredményekből szakkikkek, brossúra, szakkönyvek, pályázati dokumentációk)

9. ábra A szaktanácsadás folyamatában alkalmazható ismeretátadási módszerek a felmerülő problémák szerint.
Forrás: NAK (2023)

4.4 A SZAKTANÁCSADÓ SZERVEZETEK ELSŐDLEGES CÉLCSOPORTJAI

Az elsődleges célcsoportok meghatározásánál a támogatott szervezetek esetében rendelkezünk adatokkal. A támogatásban részesülő szaktanácsadó szervezeteket az Irányító Hatóság (IH) által kiadott pályázati felhívás alapján választották ki. Jelenleg 17 szervezet végezhet uniós forrásból támogatást, ugyanakkor a kijelölésük 2019 június-július között történt meg, ezért kapcsolódó tevékenységről és a konkrét eredményekről még kevés információval rendelkezünk. A VP-ben megfogalmazott szakterületenként elérendő gazdálkodói számot a 10. számú táblázat tartalmazza.

Fókuszterület	Tanácsadásban részesülők tervezett száma (fő)
Elsődleges mezőgazdasági termelés	40 250
Élelmiszer-feldolgozás	5 250
Erdőgazdálkodás	4 500
Környezetgazdálkodás	18 000
REL-együttműködés gazdálkodója	2 000
Fiatalközvetítő	4 200

10. ábra A támogatásban részesülő szaktanácsadó szervezetek számára előírt gazdálkodói létszám fókuszterületenként bontásban. Forrás: VP1-2.1.1-2.1.2-17 pályázati felhívás (2017)

Az új KAP ST, 2024 évtől három típusú beavatkozás kerül támogatásra ~110 000 ügyfél bevonásával:

1. Új tanácsadási szolgáltatás indítása
2. Általános tanácsadási hálózat működése
3. Speciális tanácsadási szolgáltatások

4.5 A SZAKTANÁCSADÓI MUNKA PROGRAMOZÁSA ÉS TERVEZÉSE

A szaktanácsadói program tartalmaz egy ütemtervet, ami a szaktanácsadót abban segíti, hogy mikor és melyik tanácsot kell közzétenni, és mely módszereket célszerű adott pillanatban alkalmazni. Például a

növényvédelemmel kapcsolatos programokat az előtt kell beindítani, mielőtt a kórokozók megjelenése várható. A szaktanácsadónak ezekre a feladatokra fel kell készülnie. Az alkalmazásra javasolt módszereknek egymást kell támogatniuk, s ebben sokat segíthet ütemezésük.

A szaktanácsadó feladata, hogy olyan programot készítsen, amely képes tudatosítani a gazdában hiányzó ismereteinek körét, és a program megvalósításával elérhető előnyökön keresztül vonzóvá kell tennie a megoldást. (Kozári & Tóth (2019).

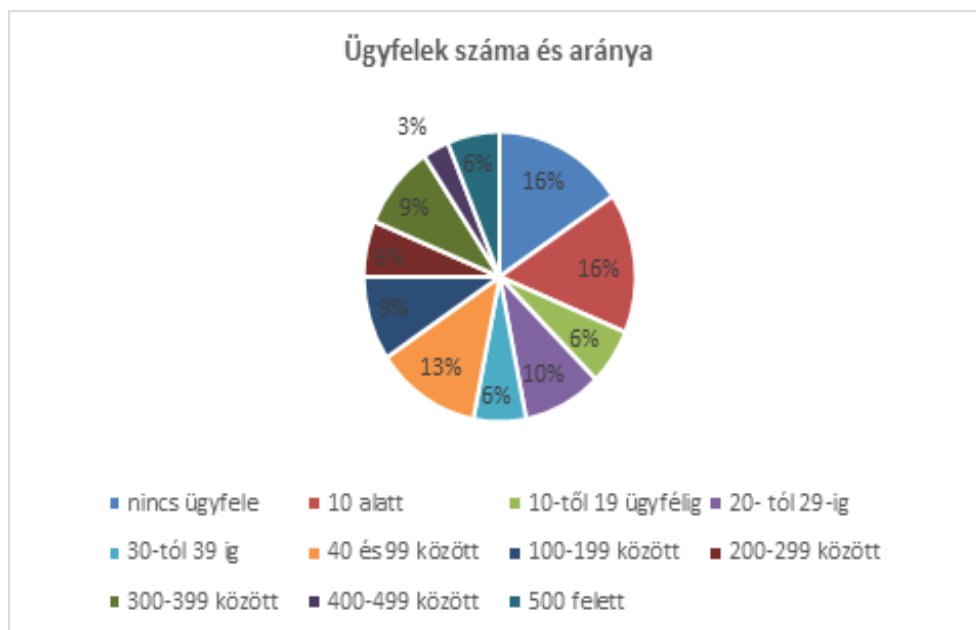
A támogatott szaktanácsadó szervezet szaktanácsadási tervének a támogatás elszámolásához az alábbi információkat kell tartalmaznia (VP1-2.1.1-2.1.2-17 Mezőgazdasági, erdőgazdálkodási és élelmiszer-feldolgozáshoz kapcsolódó egyéni és csoportos szaktanácsadás pályázati felhívás):

- Tervezett ügyfélszám
- Tervezett ügyfélszám besorolása közvetett kedvezményezettenként
 - mezőgazdasági termelő;
 - élelmiszer-feldolgozó;
 - erdőgazdálkodó;
 - fiatal gazda;
 - REL- együttműködés termelője.
- Részt vevő szaktanácsadók szakterületei
- Támogatott szaktanácsadásban résztvevő szaktanácsadók száma
- Részt vevő szaktanácsadók által lefedett kötelezően választandó témakörök (1305/2013/EU rendelet 15. cikk (4), (5), (6) bekezdés szerinti témakörök)
- Tervezett támogatott egyéni szaktanácsadási óraszám
 - Egyéni szaktanácsadás nettó óradíja
 - Egyéni szaktanácsadási szolgáltatáshoz biztosított, ellenértéknek minősülő támogatás után fizetendő áfa
 - Megkötött szerződésenként értendő
 - óraszámok összege
 - várható szolgáltatási óradíj
- Egyéni szaktanácsadás bruttó óradíja
- Tervezett támogatott csoportos szaktanácsadási óraszám
 - Csoportos szaktanácsadás nettó óradíja
 - Csoportos szaktanácsadási szolgáltatáshoz biztosított, ellenértéknek minősülő támogatás után fizetendő áfa
 - Csoportos szaktanácsadás bruttó óradíja
 - óraszámok összege
 - várható szolgáltatási óradíj.

4.6 A FAS-T ALKOTÓ SZAKTANÁCSADÓ SZERVEZETEK ÉS MŰKÖDÉSÜK ÉRTÉKELÉSE

A szaktanácsadó szervezetek működéséről Magyarországon 2019. május 29-től állnak rendelkezésre adatok a szervezetek által benyújtott éves beszámolók alapján. A jogszabály szerint nyilvántartott szaktanácsadó szervezeteknek 2020. február 28-ig kellett a beszámolót elkészíteni és benyújtani az OSZK-hoz az erre a célra létrehozott online felületen. A beszámolók adataiból készül a szervezetek értékelése.

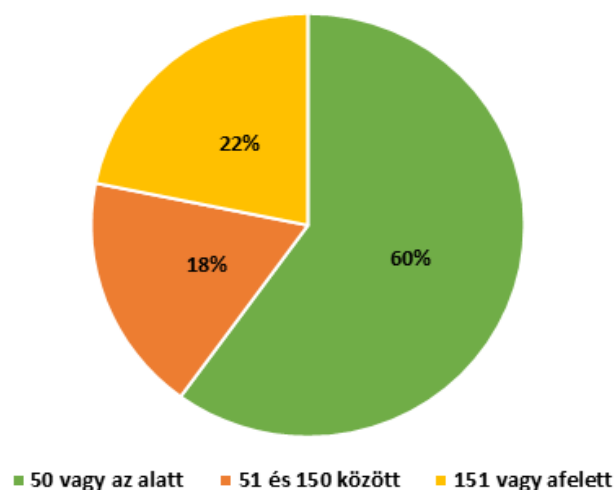
2019 évben 10 alatti ügyfele 5 szervezetnek, 10 és 39 közötti ügyfele 50 szervezetnek, 40 és 99 közötti ügyfele 4 szervezetnek, 100 fő feletti ügyfélszáma 11 szervezetnek volt. Az ügyfélszámokat részletes bontásban a 11. ábra tartalmazza.

11. ábra Szaktanácsadó szervezetek ügyfélszám szerinti megoszlása 2019-ben. Forrás: NAK (2019)

2022-ben átlagosan egy szaktanácsadó szervezetnek 136 fő ügyfele volt. A szaktanácsadói tevékenységet végző szervezetnek a 60%-a 50 fő vagy az alatti ügyféllel rendelkezett, 51 és 150 fő között 18 %-a és 151 fő felett 22%-a.

2022-ben a szaktanácsadó szervezetek ügyfélszámának alakulása

12. ábra Szaktanácsadó szervezetek ügyfélszám szerinti megoszlása 2022-ben. Forrás: NAK (2023)

5. ÖSSZEFOGLALÁS ÉS KÖVETKEZTETÉSEK

A dokumentum célja a magyar AKIS átfogó vizsgálatának (2021) frissítése, különös tekintettel a mezőgazdasági szaktanácsadási szolgáltatásokra. A tanulmány tartalmazza a magyar mezőgazdasági és erdészeti ágazat és az

AKIS általános jellemzőit, továbbá kitér a szaktanácsadás történeti fejlődésére. Részletesen bemutatásra kerülnek a szaktanácsadási szolgáltatást nyújtó szervezetek, szakpolitikai kérdések, az ismeretátadás módszerei, valamint a FAS-t alkotó szaktanácsadó szervezetek és működésük.

A szerzők az AKIS-t egy olyan rendszerként határozzák meg, amely összeköti az embereket és az intézményeket a kölcsönös tanulás előmozdítása, valamint a mezőgazdasághoz kapcsolódó technológiák, ismeretek és információk előállítására, megosztására és felhasználására céljából. A rendszer integrálja a gazdálkodókat, a szaktanácsadókat, az agrárképzésben oktatókat, a kutatókat és további szereplőket, akik a különféle forrásokból származó ismereteket és információkat generálják, megosztják és felhasználják a mezőgazdasági szektor működtetése és fejlesztése érdekében.

5.1. ÖSSZEZÉS ÉS KÖVETKEZTETÉSEK 1-3. FEJEZET

Magyarország legfontosabb természeti kincse a termőföld. Területének 70 %-a alkalmas mezőgazdasági hasznosításra, és ezen arányon belül 72 %-ot tesznek ki a szántóföldek. Magyarországon a foglalkoztatottak száma 2011-2018 között folyamatosan emelkedett, 2019-ben meghaladta a 4,5 millió főt. A mezőgazdaság a lakosság élelmiszer-ellátását tekintve a nemzetgazdaság kiemelkedő fontosságú ágazata, amit a COVID 19 világjárvány okozta korlátozó intézkedések meg inkább megerősítettek. A mezőgazdaságban, erdőgazdálkodásban, halászatban foglalkoztatottak száma 2019-ben 210,7 ezer fő volt, az előző évhez képest 2,0 %-kal csökkent. A változatos termőhelyi adottságoknak köszönhetően a szántóföldi növénytermesztés igen sokszínű, de meghatározó a gabonafélék, valamint az olajos növények szerepe. Magyarország jó adottságokkal rendelkezik a takarmánytermeléshez és az állattartáshoz, ezért az állattenyésztés hagyományosan fontos szerepet tölt be a magyar mezőgazdaságban. Az ökológiai gazdálkodás a hazai mezőgazdasági területek 4 %-át teszi ki. Magyarországon 2055 eha erdőterületet tartanak nyilván, amelynek 56%-a állami tulajdonban van.

A magyar AKIS meglehetősen heteorgén szerkezetű. A különböző szakminisztériumok mellett meghatározó szerepet töltenek be a tanácsadási rendszer szereplői, az oktatás és a kutatás résztvevői, szakmai kamarák, érdekvédelmi szervezetek, gazdaszervezetek, média és információs csatornák, civil szervezetek és a különböző EU-s hálózatok. Kulcsszerepet tölt be az AKIS-ban a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara, különös tekintettel a gazdálkodók érdekvédelmére terén, továbbá az információk generálása és továbbadása tekintetében. A tudásátadásban és az újítások gyakorlati alkalmazásában, azok elterjesztésében kiemelkedő szerepe van a szaktanácsadásnak, amelyet az Országos Szaktanácsadási Központ fog össze. Az OSzK koordináló, nyilvántartó és ellenőrző szerepkört tölt be a hazai mezőgazdasági szaktanácsadási rendszer (MSzR - Farm Advisory System (EMVA forrásból támogatható szaktanácsadás)) keretein belül, annak feladatai- és szereplői között. Magyarországon az AKIS jelentés első változatának írásakor (2020) a nyilvántartás szerint 1100 szaktanácsadó nyújtott szaktanácsadási szolgáltatást, ami 2024. áprilisára 1307 főre emelkedett. Ezek a szaktanácsadók nagyon fontos szerepet töltenek be a KAP (Közös Agrárpolitika) támogatások elérésében, a környezetvédelmi- és adminisztratív követelmények által támasztott szigorú megfelelésben. Magyarországon számos olyan gazdaszervezet működik, amely egy adott ágazatra összpontosít, de létezik olyan is, amely valamennyi gazdálkodó érdekképviseleti szerve, és így, a többi ágazati szervezet ernyőszervezeteként működik. Ilyen a gazdálkodók számára 2013-ban alapított agrár-érdekképviseleti szervezet, a Nemzeti Agrárkamara (NAK), amely jelenleg kb. 1260 fő alkalmazottat foglalkoztat országosan, ebből 700 fő falugazdász-tanácsadót, akik többek között tájékoztató tevékenységet látnak el, valamint segítik a kamarai tagokat a tevékenységükkel kapcsolatos kérdésekben.

Az agrárszaktanácsadási tevékenységnek nagy hagyományai vannak Magyarországon és az utóbbi években is dinamikusan fejlődött az ismeretátadás minősége és módszertana. Az utóbbi évtizedekben markáns változásokon ment keresztül a szaktanácsadási rendszer.

A magyar kormány a Közös Agrárpolitika Stratégiai Tervében átfogó célként tűzte ki az agrár- és erdészeti szektor modernizálását, amely a tudás, az innováció és a digitalizáció fejlesztésén keresztül valósítható meg.

A KAP ST első módosítása lehetővé tette az adminisztratív tanácsadási célterület kibővítését, amelynek eredményeképpen 2024-2028 között kibővített kamarai falugazdász-tanácsadó hálózat működik a NAK-on belül azzal a céllal, hogy a gazdálkodóknak, ügyfeleknek nyújtott egyedi tájékoztatások során minőségi és naprakész információt nyújtsanak. Az új környezeti, társadalmi, jogszabályi kihívásokra reagálva a NAK átalakította, és a NAK állományi létszámán belül közel 700 főre bővítette a falugazdász hálózatát, akik 2024. áprilisától falugazdász tanácsadóként (általános tanácsadás) végzik munkájukat. A tanácsadók az eddiginél is szélesebb körben tudják támogatni helyben a gazdálkodók munkáját. Az erdészeti ágazatban a NAK központban és a vidéki térségekben is, régiós elhelyezkedéssel összesen 14 fő erdészeti szakértő áll az ügyfelek rendelkezésére.

A KAP ST-ben vállalt KAP koordinációs egység szakmai- és felügyeleti feladatait az Agrárminisztérium Agrármodernizációs Főosztálya látja el. A főosztály összefogja a nemzeti KAP Hálózat egyes elemeit, és a magyar AKIS rendszert is, továbbá képviselést és aktív közreműködést biztosít a hazai és nemzetközi szakmai hálózati tevékenységében. A KAP Hálózatot alkotó, együttműködő egységek a Vidék- és térségfejlesztést Támogató Egység (Herman Ottó Nonprofit Kft. - HOI), az Innovációt és Digitalizációt Támogató Egység (Agrárközgazdasági Intézet Nonprofit Kft. - AKI), és a Zöld Támogató Egység (Nemzeti Agrárgazdasági Kamara - NAK) közreműködésével valósul meg.

5.2. ÖSSZEGRZÉS ÉS KÖVETKEZTETÉSEK 4. FEJEZET

2020-ban 168 szaktanácsadó szervezet szerepelt a nyilvántartásban, közülük 107 inputanyag forgalmazóktól független, ebből 16 db szervezet pedig támogatott szaktanácsadási tevékenység végzésére jogosult. 2024-ben a tanácsadási szolgáltatást nyújtó szervezetek száma 168 darabra emelkedett, tehát öt év alatt közel négyszeresére nőtt. Nyolc szervezet nem végez kereskedelmi szolgáltatást, ugyanakkor támogatott szaktanácsadást sem folytat. A szaktanácsadó szervezetek piaci alapon működő gazdasági társaságok vagy egyéni vállalkozók, akik tevékenységüket jellemzően adott földrajzi területen, de gyakran akár országos lefedettséggel végzik. Szaktanácsadó szervezet kizárólag olyan szakterületre szerezhet jogosultságot, amely szakterületekre a közreműködő szaktanácsadói jogosultságot szerzett.

Magyarországon szaktanácsadási szolgáltatást a kapcsolódó jogszabály szerinti névjegyzékben szereplő jogi és természetes személyek nyújthatnak. A szaktanácsadói munka során elsősorban egyéni és csoportos ismeretátadási módszereket alkalmaznak a szaktanácsadók, ugyanakkor a pandémia rámutatott arra is, hogy az online eszközök használata mekkora jelentőséggel és lehetőséggel bír.

A szerzők véleménye szerint a magyar AKIS további fejlesztése az alábbiak segítségével lehetséges:

- Tudásáramlás fokozása a kutatás és a gyakorlati élet között. Ez arra ösztönzi a kutatókat, hogy találkozzanak gyakorlati szakemberekkel, tematikus rendezvényeket szervezzenek a gazdaságokban, ahol bemutatják az eredményeiket, így a gazdák és a kutatók találkoznak és tapasztalatot cserélnek egymással.
- A mezőgazdasági termelők igényeinek minél szélesebb körű és folyamatos felmérése és az eredmények megosztása a szaktanácsadókkal, akik közvetítői szerepet töltenek be a különböző innovatív kezdeményezésekben; ismereteket adnak át és tematikus továbbképzéseket/bemutatókat tartanak az ismeretek átadása és frissítése céljából.
- Interaktív innovációs kezdeményezések ösztönzése. A szereplők összekapcsolásának elősegítése, hazai és határokon átnyúló felhívások/lehetőségek megosztása, a tudáscsere megkönnyítése, innovációs támogató szolgáltatások létrehozása, projektek kidolgozása, továbbá innovatív ötletek felkutatása.
- A generációk közötti megújulás támogatása szakértői együttműködések útján.
- A digitális fejlődés támogatása az agráriumban és a vidékfejlesztésben. A szektorban fellelhető adattárak fejlesztése és gyakorlatorientált felhasználása a digitális készségek fejlesztésére.

Az oktatási hálózatban rejlő releváns potenciált a jövőben érdemes még hatékonyabban kihasználni. Az agrárfelsőoktatási intézményekben/kutatóközpontokban felhalmozott kutatási eredményeket még gyorsabban a gazdálkodói gyakorlatba szükséges transzferálni, innovatív ismeretátadási módszerek segítségével.

6. REFLEKCIÓ, KITEKINTÉS

6.1. A MAGYAR AKIS JELLEMZÉSE SWOT ANALÍZIS SEGÍTSÉGÉVEL

A szerzők véleménye szerint, a SWOT elemzés modelljének tükrében - erősségek, gyengeségek, lehetőségek, fenyegetések - az alábbiak szerint jellemezhető a magyar AKIS, hangsúlyozva a szaktanácsadás jelentőségét.

Erősségek

A rendszer az esetek döntő többségében a gazdálkodói igényeknek megfelelően működik. A szereplők feladatköre jól lehatárolt, a közöttük történő együttműködés akadálytalan, bár az együttműködés intenzitását fejleszteni szükséges. A szaktanácsadók tématerületi ismeretei általánosságban jónak mondható. A gazdálkodók és az agrárszakképzésben résztvevők körében a kamarák, egyetemek, inputanyag-előállítók, és más AKIS szereplők által szervezett tudásátadást segítő, leginkább a legújabb technológiákat és a digitalizációt népszerűsítő rendezvények a legnépszerűbbek. Ezek látogatottsága magas (Mezőfalva, Pápai Expo, Agromash Expo, OMÉK stb.). Ki kell emelni a nemzetközi szinten is versenyképes magyar agrárinformatikai fejlesztéseket, és az ezt szolgáló nagy sebességű széles sávú (4G, 5G), országos, magas minőségű internet-hozzáférést, ami Magyarország földrajzi adottságainak is köszönhető, és amely nagyban segíti a tudásátadást és az információáramlást a szereplők között.

Lehetőségek

Jó példaként szolgál a Széchenyi István Egyetem Mintagazdasági Hálózata, a „Smart Farmján” megvalósuló kutatás-fejlesztések (precíziós gazdálkodás és a dróntechnológia) és a gyakorlatorientált képzési portfólió (precíziós szakmérnök, agrártérinformatikai és agrárdigitalizációs specialista). Az agrárinformatikai és innovációs ismeretekkel rendelkező szaktanácsadók képzése az egész országban 2023-ban elindult (digitális, innovációs kompetenciák fejlesztése), ezzel is támogatva az agrármodernizációt. A Horizon 2020-as és a Horizon Europe nagy nemzetközi multiaktor projektekbe bekapcsolódtak a magyar AKIS szereplők is, a programok pozitív hatása már rövid távon érezhető (hálózatosodás nemzeti és nemzetközi szinten, új innovációk kutatása, elindítása). A közép- és felsőfokú oktatás fejlesztése, a szereplők közötti együttműködés elindult (tanműhelyek, tankertek). Innovációra nyitott szakemberképzés, a duális képzés átalakítása, ösztöndíj programok segítik az átalakulást, a fejlődést.

A vidéki térségek digitális infrastruktúrájának további fejlesztése a DAS és DÉS stratégiák megvalósításán keresztül történhet meg. Az együttműködési készséget fejlesztő megoldások keresése az AKIS szereplők bevonásával lehetséges a közeljövőben, a szereplők közötti együttműködési hajlandóság erősödött. Kiváló lehetőség, - ahogyan a többi európai ország számára is - a nemzetközi projektekben történő részvétel, új munkakultúrák megismerése, az együtt alkotás (co-creation), együtt gondolkodás, a nemzetközi jó gyakorlatok megismerése, és beépítése a hazai folyamatokba. A szerzők egyértelmű lehetőségként definiálják az alulról jövő (bottom-up approach), gazdálkodói igényekre alapozott szaktanácsadási szolgáltatás még hatékonyabb megvalósítását.

Fenyegetések

A jelentés írói egyetértenek abban, hogy az agrárképzés nem a legnépszerűbb specializáció a fiatalok körében. Elmondható, hogy az utóbbi években csökken a tanárok, az egyetemi oktatók száma, és a gazdálkodók képzettségi szintje alul marad az elvárttól, ezért a tudásszint emelése továbbra is kiemelt cél. A kutatóhelyek, kutatóműhelyek nem megfelelően támogatottak (alulfinanszírozottak). A szektort az idősebb tanácsadók nyugdíjba vonulása, pályaelhagyás, az utánpótlás elmaradása fenyegeti, továbbá az a tapasztalat, hogy az

önkéntes képzéseken történő részvétel alacsony. A nyelvtudás hiánya hátráltatja a nemzetközi „vérkeringésbe” történő becsatlakozást, a közös határon átnyúló projektekbe, szakmai hálózatokba történő bekapcsolódást. Túl sok az információ, ami sokszor strukturálatlan, szűrés nélkül jut el az AKIS szereplőkhez, a tanácsadókhoz, és ez bizonytalanságot eredményez a szereplőkben. A nemzetközi szintéren zajló és bizonytalan politikai környezet hatására egyre nagyobb teher nehezedik az ágazatra azzal, hogy olyan kihívásokkal kell szembenéznünk, amelyekben nincsenek korábbi tapasztalatok (lásd. COVID19, orosz-ukrán háború).

Gyengeségek

Az agrár-oktatási rendszer nem tart lépést a gyorsan változó világ kihívásaival, az oktatási eszközök és az infrastruktúra is elavultnak mondható. Elmondható, hogy a tudomány és a gyakorlat közötti kommunikáció és információcsere fejlesztésre szorul. Bár az utóbbi tíz évben pozitív tendencia indult meg, azonban ahogy Európára is jellemző, úgy Magyarországra is igaz, az „előregedő” gazdatársadalom-jelenség. Az innovációs szereplők egymásra találása nehézkes, és az innovatív eljárások lassan terjednek ágazati szinten. Az AKIS szereplők szeparált tudásbázisokat építenek, érezhető a gyakorlatorientált kutatások ösztönzése nemzeti szinten, azonban komoly kihívást jelent ezek összekapcsolása, majd gyakorlatban történő átültetése, és széleskörű hasznosulása. Az agrárképzések sikeressége elmarad a várttól, kevésbé vonzó a gazdálkodók, az agrárszakemberek számára, ezért szükség van a modernizációra. A szereplők közötti bizalom a gyors, rohanó világban, a magas személyi fluktuáció miatt nem tud megerősödni. Az adminisztrációs kötelezettségek időigénye magas, ami csökkentheti a szakmai információ és tudás szerzésre fordítható idő mértékét.

6.2. SIKERTÖRTÉNETEK

Szakma Sztár Fesztivál: A rendezvény a magyar szakképzés legnagyobb ünnepe, amely három éve kiterjed a mezőgazdasági szakképzésre is, ahol 21 agrárszakma képviseltette magát. Szakmai előadásokon keresztül a mezőgazdasági és élelmiszeriparhoz kapcsolódó szakmákat ismerhetnek meg a tanulók és szüleik. A NAK küldetésének tekinti a sikeres generációváltást, ezért folyamatosan azon dolgozik, hogy az agrárium vonzó alternatívát kínáljon, minél többféle életpályát biztosítva a fiataloknak. Az elmúlt években nőtt a mezőgazdasági szakképzések száma. A folyamatos megújulás, a képzési kínálat bővítése és a duális képzés erősödése is a szakképzés sikerességét jelzi, ezért egyre több diák választja a szakképzést és ér el egyre jobb tanulmányi eredményt. <https://szakmasztar.hu/>

REL-Expo, REL-HUB: A Kislépték Egyesület a NAK és az MNVH szervezésében több éve rendezik meg a Rövid Élelmiszer-ellátási Lánc konferenciát és kiállítást, ahol az ellátási láncokkal kapcsolatos együttműködések, ösztönzések, a falusi agroturisztikai szolgáltatás hagyományokra épülő és környezettudatos minőségi fejlesztése, az önfoglalkoztatás segítése, a termékellőállítók, a helyi piacok támogatása és az ismereteinek gyarapítása, az innovatív megoldások és számos jó gyakorlat bemutatása áll a fókuszban.

<https://www.nak.hu/tajekoztatasi-szolgaltatas/rel-egyuttmukodes/106712-iii-rel-expo-konferencia-es-kiallitas-jakabszallason-februar-29-en> és <https://kisleptek.hu/hirek/oriasi-siker-a-varnal-nagyobb-latogatoszam-a-iii-rel-expon/>

Mintagazdasági hálózat: A Széchenyi István Egyetem Albert Kázmér Mosonmagyaróvári Kara több mint 60 tagból álló Mintagazdasági Hálózatot koordinál. A mintagazdaságok egyrészt gyakorlati helyként szolgálnak a hallgatóknak, de összekötő kapocsként is funkcionálnak a kutatás és a gyakorlati élet között. A hálózat tagjai innovatív gazdaságok és vállalkozások, a kis családi gazdaságoktól a nagy, több ágazatot átfogó vállalkozásokig. Tevékenységük magában foglalja az állattenyésztést, vegyes gazdálkodást, szántóföldi növénytermesztést, kertészetet, élelmiszeripart és a pénzügyi szolgáltatásokat. A gazdaságok mintegy 12%-a biogazdaság. A felsőoktatási intézmény aktív kapcsolatot tart fenn közös projektek, kutatások formájában a hálózat azon tagjaival, akik nyitottak az innováció, a fenntartható fejlődés és a digitalizáció iránt.

Digitális Bemutató gazdaság: A Digitális Agrárakadémia Plusz (DAA+) bemutató, gyakorlati oktató helyszíneket is biztosít a precíziós technológiák műszaki feltételrendszerének, valamint a szaktanácsadási tevékenységet megalapozó mérések és értékelések számára. A DAA+ rendszerében a szakmai alapon kiválasztott Digitális

bemutató gazdaságok biztosítják a gazdák számára a gyakorlati bemutató helyszíneit, ahol a precíziós növénytermesztés és állattenyésztés műszaki feltételrendszere (precíziós erő- és munkagépek, szenzorok stb.), a precíziós szántóföldi kísérletek, és a precíziós szaktanácsadási tevékenységet megalapozó mérések és értékelések végzése kerül bemutatásra.

Magyarországi Precíziós Állattartásért Egyesület: Az egyesület a precíziós állattenyésztés magyarországi népszerűsítését tűzte ki célul a precíziós megoldások kutatóinak, fejlesztőinek, gyártóinak és felhasználóinak összekapcsolásával. Céljuk, hogy az állatjólét és a környezeti fenntarthatóság szem előtt tartásával biztosítsák a kiváló minőségű állati eredetű élelmiszerek előállítását. A precíziós megoldások használata hatékony, fenntartható és környezetbarát élelmiszertermelést eredményez. Az egyesület csomópontként működik a különböző érdekelt felek közötti együttműködés elősegítésére, és a digitalizálás segítségével adatbázist hoz létre a releváns adatok tárolására és megosztására.

Magyar Precíziós Gazdálkodási Egyesület: A Precíziós Gazdálkodási Egyesület 2017-ben alakult, amely a precíziós gazdálkodást - legyen az szántóföldi növénytermesztés, kertészet, vagy állattenyésztés - választók, a technológia iránt érdeklődők, illetve a „precíziós piacon” kereskedőként, vagy szolgáltatóként megjelenő szereplők közös érdekeit képviselve működik. Az egyesület célja a precíziós gazdálkodás és a digitális mezőgazdaság megismertetése, széleskörű alkalmazása, továbbá a gyakorlati tapasztalatok és új ismeretek megosztása.

Év Szaktanácsadója díj: A szaktanácsadás presztízsének erősítése érdekében 2019-től minden évben a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara és az Agrárminisztérium meghirdeti „Az Év Szaktanácsadója” pályázatot, hogy elismerje azon szaktanácsadók munkáját, akik kiemelkedően, a mezőgazdasági termelők érdekeit magas szinten szolgálva végzik a munkájukat. Azon szaktanácsadók kaptak felkérést pályázat benyújtására, akiket ügyfeleik közvetlenül ajánlottak a címre. A jelöltek pályázati anyagot nyújtottak be szakmai tevékenységükről. A pályázatokat egy objektív szempontrendszer alapján értékelik és a legjobbakat személyesen hallgatja meg az Agrárminisztérium, az NAK és a Nemzeti Agrár-tanácsadási Bizottság (NATaB) képviselőiből álló szakmai grémium. A bizottsági meghallgatás mellett a NAK honlapján közönségsvavazással is lehet támogatni a jelölt tanácsadókat. A pontozás és a személyes bemutatkozás alapján a bizottság kiválasztja azokat a szakembereket, akik végül, az Agrárminiszter jóváhagyásával elnyerik „Az Év Szaktanácsadója” címet.

7. IRODALOMJEGYZÉK

1. Agrárminisztérium, Agrárgazdasáért Felelős Államtitkárság (2020). A Magyarországon működő, elismert termelői csoportok és ezek szakági szövetségeinek listája.
<https://www.kormany.hu/hu/foldmuvelesugyi-miniszterium/agrargazdasagert-felelos-allamtitkarsag/hirek/termeloi-csoportok>
2. [European Commission, Directorate-General for Research and Innovation \(2022\). European Innovation Scoreboard 2022. \[www.2022.op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f0e0330d-534f-11ed-92ed-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-272941691\]\(https://www.eurostat.ec.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f0e0330d-534f-11ed-92ed-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-272941691\)](https://www.eurostat.ec.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f0e0330d-534f-11ed-92ed-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-272941691)
3. Központi Statisztikai Hivatal (2023). Magyarország számokban. Gazdaság-Társadalom-Környezet, www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mosz/mosz_2022.pdf
4. 1/2022. (XII. 30.) EM utasítás az Energiaügyi Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról (2023). www.njt.hu/jogszabaly/2022-1-B0-8Y
5. 1/2023. (VI. 30.) AM utasítás az Agrárminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról (2023.07.02.). www.njt.hu/jogszabaly/2023-1-B0-7R
6. 1470/2019. (VIII. 1.) Korm. határozat a magyar agrárium digitalizációjának előmozdításáról és összehangolásáról, Magyarország Digitális Agrár Stratégiájáról (2020). www.njt.hu/jogszabaly/2019-1470-30-22
7. 1479/2022. (X. 11.) Korm. határozat a Digitális Élelmiszeripari Stratégiáról (2022). www.njt.hu/jogszabaly/2022-1479-30-22
8. 2012. évi CXXVI. törvény a Magyar Agrár-, Élelmiszergazdasági és Vidékfejlesztési Kamaráról (Hatályos 2024.01.01.-). www.njt.hu/jogszabaly/2012-126-00-00
9. 2022. évi LXV. törvény a Közös Agrárpolitikából és a nemzeti költségvetésből biztosított agrártámogatások eljárási rendjéről (2024.01.01.) www.njt.hu/jogszabaly/2022-65-00-00.6
10. 2022. évi LXV. törvény indokolás a Közös Agrárpolitikából és a nemzeti költségvetésből biztosított agrártámogatások eljárási rendjéről (2023.01.01.). www.njt.hu/jogszabaly/2022-65-K0-00
11. 3/2022. (VIII. 8.) KIM utasítás a Kulturális és Innovációs Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról www.njt.hu/jogszabaly/2022-3-B0-80
12. 388/2017. (XII. 13.) Korm. rendelettel elrendelt Országos Statisztikai Adatfelvételi Program 1254 számú adatgyűjtése (2018). Beszámoló az erdőterületről, az erdősítésekről és a fakitermelésről a 2018. évben.
13. 601/2022. (XII. 28.) Korm. rendelet a Közös Agrárpolitika és a nemzeti költségvetésből biztosított agrártámogatások végrehajtásának szervezetéről és intézményeiről. www.njt.hu/jogszabaly/2022-601-20-22.6
14. A HUN-REN Magyar Kutatási Hálózatról (2024). www.hun-ren.hu/a-hun-ren-rol/rolunk

15. A NAK Szervezeti és Működési Szabályzata (2024). www.nak.hu/kamara/dokumentumok/186-szmsz/91304-a-nak-szervezeti-es-mukodesi-szabalyzata
16. [Agrárinformatikai Klaszter \(2024\) honlapja www.agroit.hu](http://www.agroit.hu)
17. Agrárközgazdasági Intézet Nonprofit Kft. (AKI) honlapja (2024). www.aki.gov.hu/intezet-bemutatasa
18. Agrártudományi Központ (2019). MTA Agrártudományi Kutatóközpont tudományos-szakmai koncepciója, ATK szervezeti stratégia 2020-2023. <http://www.agrar.mta.hu/hu/kutatokozpont>
19. Bay Zoltán Alkalmazott Kutatási Közhasznú Nonprofit Kft. (2019). Biomassza alapú gazdaság. <http://www.bayzoltan.hu/hu/biokonomia/>
20. Bay Zoltán Alkalmazott Kutatási Közhasznú Nonprofit Kft. (BAY) honlapja (2024). www.bayzoltan.hu
21. Bizottsági Szolgálati Munkadokumentum, 2019. évi országjelentés – Magyarország (2019). https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-hungary_hu.pdf
22. Cser, J. (2001). Regionális agrárszaktanácsadó hálózat modelljének kialakítása és működésének tapasztalatai az Észak-nyugat -magyarországi régióban. Doktori (PhD) értekezés, 1- 125 p.
23. Erdővagyon, Erdő- és Fagazdálkodás Magyarországon (2018) https://www.nfk.gov.hu/erdovagyon_es_erdogazdalkodas_magyarorszagon_2018
24. European Commission Directorate-General for Agriculture and Rural Development, Preparing for future AKIS in Europe Standing Committee on Agricultural Research (SCAR) - 4th Report of the Strategic Working Group on Agricultural Knowledge and Innovation Systems. (2019) <https://scar-europe.org/index.php/akis-documents>
25. Felhívás a Mezőgazdasági, erdőgazdálkodási és élelmiszer-feldolgozáshoz kapcsolódó egyéni és csoportos szaktanácsadás. (VP1-2.1.1-2.1.2-17)
26. https://nfk.gov.hu/Erdeszeti_szakiranyito_vallalkozasok_kapcsolatfelveteli_adatai_news_1012
27. https://nfk.gov.hu/Magyarország_erdeivel_kapcsolatos_adatok_news_513
28. Tájékoztató a felnőttképzők számára a szeptember 1-jén induló, megújult felnőttképzési rendszerről. Innovációs és Technológiai Minisztérium, Gazdaságstratégiáért és Szabályozásért Felelős Államtitkárság (2020)
29. https://www.kormany.hu/hu/innovacios-es-technologiai-miniszterium/gazdasagstrategiaert-es-szabalyozasert-felelos-allamtitkar/hirek/tajekoztato-a-felnottkepzok-szamara-a-szeptember-1-jen-indulo-megujult-felnottkepzesi-rendszerrol?fbclid=IwAR0dq3JGQRbtAhSVTaSV_TAh0JqTAIozRk4UsviSgGAQx46txHjoBTPZdLA
30. Kozári, J. (1993). A mezőgazdasági szaktanácsadás módszertana. MSZKI, Gödöllő, 28 p.
31. Kozári, J. (2007). Szaktanácsadás DE AMTC AVK, 15 p.

32. Kozári, J., Tóth K. (2019). Mezőgazdasági szaktanácsadás alapjai. Nemzeti Agrárgazdasági Kamara.
33. Központi Statisztikai Hivatal (2019). Magyarország számokban. Gazdaság-Társadalom-Környezet, <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mosz/mosz19.pdf>
34. Központi Statisztikai Hivatal Mezőgazdaságról a mezőgazdaságért, Agrárium 2023. Gazdaságszerkezeti összeírás (2023) www.ksh.hu/docs/hun/agrar/agrarium2023/agrarium2023_leporello.pdf
35. KSH Mezőgazdaság - A mezőgazdaság főbb mutatóinak változása 2023-ban www.ksh.hu/s/helyzetkep-2023/#/kiadvany/mezogazdasag
36. Kulturális és Innovációs Minisztérium (2023). Neumann János Program 2023, Programismertető www.kormany.hu/dokumentumtar/neumann-janos-program
37. Magyar Gazdakörök és Gazdaszövetkezetek Szövetsége A MAGOSZ-ról (2024). www.magosz.hu/a-magosz-rol/
38. Magyar Közlöny Budapest (2019). 16/2019. (IV. 29.) AM rendelet: <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/index.php?menuindex=200&pageindex=kozltart&ev=2019&szam=71>
39. Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat (2024) honlapja www.mnvh.hu/news/2024-01-23/145140/rendelet-nemzeti-kap-halozatrol
40. Magyar Tudományos Akadémia (2013). MTA Agrártudományi Kutatóközpont Martonvásár
41. Magyar Tudományos Akadémia (2020). Magyar Tudományos Művek Tára, az MTMT működési rendje. <https://www.mtmt.hu/az-mtmt-mukodesi-rendje>
42. Magyarország KAP stratégiai terve, 2023-2027. <https://kormany.hu/dokumentumtar/magyarország-kap-strategiai-terve-2023-2027>
43. Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (2019). NAK KAP Stratégiai Tervezés AKIS almunkacsoport ülés. ppt. előadás.
44. Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (2020). <https://www.nak.hu/szakmai-infok>
45. Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (2020). Jogszabályi Összefoglaló - Intézményi változás a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózatnál. <https://www.nak.hu/tajekoztatasi-szolgalatas/jogszabalyok/235-jogszabalyi-osszefoglalo/101470-intezmenyi-valtozas-a-magyar-nemzeti-videki-halozatnal>
46. Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (2020). Szaktanácsadók 2019 évi beszámolóinak értékelése munkaanyag.
47. Nemzeti Agrárkutatási és Innovációs Központ honlapja (2024). www.naik.hu/hirek/2021-februar-1-jen-letrejon-a-magyar-agrar-es-elettudomanyi-egyetem
48. NEMZETI FÖLDÜGYI KÖZPONT (2020). Erdészeti szakirányító vállalkozások kapcsolatfelvételi adatai.

49. Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH) honlapja (2024).
www.nkfi.gov.hu/hivatalrol/hivatalrol/kuldetes-kozfeladatok
50. Ökológiai Mezőgazdasági Kutatóintézet (ÖMKI) honlapja (2024).
www.biokutatas.hu/hu/page/show/rolunk
51. SWD (2019) 1016 final - BIZOTTSÁGI SZOLGÁLATI MUNKADOKUMENTUM, 2019. évi országjelentés – Magyarország, A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, AZ EURÓPAI TANÁCSNAK, A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI KÖZPONTI BANKNAK ÉS AZ EURÓCSOPORTNAK, 2019. évi európai szemeszter: az 1176/2011/EU rendelet szerinti értékelés a strukturálisreformok terén elért haladásról, a makrogazdasági egyensúlyhiány megelőzéséről és korrekációjáról, továbbá a részletes vizsgálat eredményeiről - Brüsszel, 2019.2.27. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-hungary_hu.pdf
52. Tóth, K. (2005). A mezőgazdasági ismereti rendszer értékelése és fejlesztésének lehetőségei Magyarországon. Doktori (PhD) értekezés, Gödöllő, 50. p.

8. RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

AGRYA	Fiatal Gazdálkodók Szövetsége
AKI	Agrárközgazdasági Intézet Nonprofit Kft.
AKIS	Agrár Tudásátadási- és Innovációs Rendszer
AM	Agrárminisztérium
ATK	Agrártudományi Kutatóközpont
COPA-COGECA	Mezőgazdasági Szakmai Szervezetek Bizottsága és az Európai Unió Mezőgazdasági Szövetkezeteinek Általános Szövetsége
DAS	Digitális Agrárstratégia
DélKerTÉSZ	Délalföldi Kertészek Szövetkezete
DÉS	Digitális Élelmiszerstratégia
EIP - Focus Group (FG)	EIP - Fókusz Csoport
EIP - Operational Group (OG)	EIP - Operatív Csoport
EIP - Service Point (SP)	EIP - Szolgáltató pont
EIP-AGRI	Európai Innovációs Partnerség a „mezőgazdasági termelékenységért és fenntarthatóságért”
ELKH	Eötvös Loránd Kutatási Hálózat
EM	Energiaügyi Minisztérium
EMMI	Emberi Erőforrások Minisztériuma
EMVA	Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap
ENRD	Európai Unió Vidékfejlesztési Hálózattal
ESzNR	Elektronikus Szaktanácsadói Névjegyzékkezelő Rendszer
EU	Európai Unió
EUFRAS	Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Szaktanácsadók Európai Fóruma
FAR	Felnőttképzés Adatszolgáltatási Rendszer
FAS	Mezőgazdasági Szaktanácsadási Rendszer
FAS	Farm Advisory System
Fruitveb	Magyar Zöldség-Gyümölcs Szakmaközi Szervezet és Terméktanács
GDP	Bruttó Hazai Termék
HOI	Herman Ottó Intézet Nonprofit Kft-hez
HUN-REN	HUN-REN Magyar Kutatási Hálózat
IALB	Mezőgazdasági és vidéki szaktanácsadók nemzetközi akadémiaja
ITM	Innovációs és Technológiai Minisztérium
KAP	Közös Agrárpolitika
KFI	kutatás-fejlesztés és innováció
KGNH	Körforgásos Gazdaság Nemzeti Hivatala
KIM	Kulturális és Innovációs Minisztérium
KISLÉPTÉK	Kisléptékű Termékelőállítók és Szolgáltatók Országos Érdekképviselőinek Egyesülete
KSH	Központi Statisztikai Hivatal
LEADER	Közösségi kezdeményezés a vidék gazdasági fejlesztése érdekében
MAGOSZ	Magyar Gazdakörök és Gazdaszövetkezetek Szövetsége

MÁOK	Magyar Állatorvosi Kamara
MATE	Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
MNMNK	Magyar Növényvédő Mérnöki és Növényorvosi Kamara
MNVH	Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat
MSTSZ	Magyarországi Sertésenyésztők és Sertésstartók Szövetsége
MSZR	Mezőgazdasági Tanácsadó Rendszer
MTA	Magyar Tudományos Akadémia
MTMT	Magyar Tudományos Művek Tára
NAIK	Nemzeti Agrárkutatási és Innovációs Központba
NAIK-AKI	NAIK-Agrárgazdasági Kutatóintézet
NAK	Nemzeti Agrárgazdasági Kamara
NAKVI	Nemzeti Agrárszaktanácsadási, Képzési és Vidékfejlesztési Intézet
NATaB	Nemzeti Agrár-tanácsadási Bizottság
NÉBIH	Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal
NFK	Nemzeti Földügyi Központ Erdészeti Főosztály
NKFIH	Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal
NKIB	Nemzeti Kutatási Infrastruktúra Bizottság
NRN	Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat titkársága
OECD	Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet
OMÉK	Országos Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Kiállítást
OSZK	Országos Szaktanácsadói Központ
ÖK	Ökológiai Kutatóközpont
ÖMKi	Ökológiai Mezőgazdasági Kutatóintézetet
PREGA	Precíziós Gazdálkodási Konferenciát és Kiállítást
REL	Rövid Ellátási Lánc
RSzK	Regionális Szaktanácsadási Központ
SCAR AKIS SWG	Agrárkutatás Állandó Bizottság Agrár Tudásátadási- és Innovációs Rendszer Stratégiai Munkacsoport
SEASN	Dél-kelet Európai Szaktanácsadási Hálózat
SZBK	Szegedi Biológiai Kutatóközpont
SZE	Széchenyi István Egyetem
SzSzk	Szakmai szaktanácsadási központok
TMR	Területi Monitoring Rendszer
TSzK	Területi Szaktanácsadási Központ
VP	Vidékfejlesztési Program
WFO	Gazdálkodók Világszervezete

9. ÁBRÁK JEGYZÉKE

1. ábra Magyarország geopolitikai elhelyezkedése. Forrás: Europe map study (2020)
2. ábra Néhány szántóföldi növény betakarított területének szántóterülethez viszonyított aránya 2018-ben. Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (2020)
3. ábra Mezőgazdasági termékek termelési szerkezete Magyarországon 2021. és 2022. években. Forrás: KSH Magyarország számokban 2022 alapján saját szerkesztés (2024)
4. ábra AKIS beavatkozások forrásmegosztása Forrás: Magyarország KAP Stratégiai Terve 2023-2027 alapján saját szerkesztés (2024)
5. ábra Tanácsadási szolgáltatásokra elkülönített forrás Forrás: Magyarország KAP Stratégiai Terve 2023-2027 alapján, saját szerkesztés (2024)
6. ábra Nemzeti KAP-hálózatot támogató szervezeti egységek ábrája. Forrás: Papp Gergely, NAK (2023)
7. ábra A Nemzeti Agrártanácsadási Bizottság összetétele. Forrás: Saját szerkesztés (2020)
8. a. ábra A magyar AKIS. Forrás: Saját szerkesztés (2020)
8. b. ábra A magyar AKIS elsődleges kapcsolatokat bemutató hálózati-rendszere AKIS. Forrás: Saját szerkesztés (2024)
9. ábra A szaktanácsadás folyamatában alkalmazható ismeretátadási módszerek a felmerülő problémák szerint. Forrás: Saját szerkesztés (2023)
10. ábra A támogatásban részesülő szaktanácsadó szervezetek számára előírt gazdálkodói létszám fókuszterületenként bontásban. Forrás: VP1-2.1.1-2.1.2-17 pályázati felhívás alapján saját szerkesztés (2017)
11. ábra Szaktanácsadó szervezetek ügyfélszám szerinti megoszlása 2019-ben. Forrás: NAK (2019)
12. ábra Szaktanácsadó szervezetek ügyfélszám szerinti megoszlása 2022-ben. Forrás: NAK (2023)